

HRVATSKI PLANINAR

ISSN 0354-0650

GODIŠTE 109

ČASOPIS HRVATSKOGA
PLANINARSKOG SAVEZA
izlazi od 1898. godine

10

LISTOPAD
2017

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS HRVATSKOGA PLANINARSKOG SAVEZA

»Hrvatski planinar« časopis je Hrvatskoga planinarskog saveza. Prvi je broj izšao 1. lipnja 1898. Od 1910. do 1913. tiskao se kao podlistak naziva »Planinarski list« u časopisu »Vijenac«. Od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. časopis nije izlazio, a od 1949. do 1991. godine izlazio je pod imenom »Naše planine«. Časopis izlazi u jedanaest brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj).

Nakladnik

Hrvatski
planinarski savez
Kozarčeva 22
10000 Zagreb
OIB 77156514497

Preplata i informacije

Ured Hrvatskoga
planinarskog saveza
tel. 01/48-23-624
tel./fax 01/48-24-142
e-mail: hps@hps.hr
<http://www.hps.hr>

Uredništvo

E-mail adresa
za zaprimanje članaka:
hrvatski.planinar@hps.hr

Tisk

Ekološki glasnik d.o.o.
Donja Lomnica

ISSN 0354-0650

Glavni i odgovorni urednik

Alan Caplar
Palмотићева 27, 10000 Zagreb
e-mail: caplar@hps.hr
tel.: 091/51-41-740

Urednički odbor

Darko Berljak
Vlado Božić
Goran Gabrić
Ivan Hapač
prof. dr. Darko Grundler
Faruk Islamović
Krunoslav Milas
Radovan Milčić
prof. dr. Željko Poljak
Robert Smolec
Damir Šantek
Klara Jasna Žagar

Lektura i korektura

Željko Poljak
Robert Smolec
Radovan Milčić
Goran Gabrić

Pretraživač i digitalni arhiv

Stari brojevi »Hrvatskog planinara« u PDF formatu te tržilica s bibliografijom časopisa dostupni su na internetskoj stranici časopisa te na DVD-u u izdanju HPS-a.

<http://www.hps.hr>

Suradnja u časopisu

Prilozi se mogu slati posredstvom elektroničke ili redovne pošte. Prednost imaju prilozi sa zanimljivim temama koji su popraćeni boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati u digitalnom formatu (elektroničkom poštom, na CD-u ili DVD-u, u originalnoj veličini (bez smanjivanja), ali ne unutar Word dokumenata). Uredništvo zadržava pravo kraćenja i uredničke obrade tekstova. Stavovi i mišljenja suradnika iznesena u časopisu nisu nužno stajališta Hrvatskoga planinarskog saveza i Uredničkog odbora.

Preplata

Godišnja preplata za Hrvatsku

iznosi **150 kuna**. Preplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskoga planinarskog saveza HR4123600001101495742, pri čemu na uplatnici ili u obrascu za plaćanje putem interneta, u rubrici »Poziv na broj«, treba biti upisan Vaš preplatnički broj.

Godišnja preplata za inozemstvo iznosi 35 eura, a uplaćuje se na račun BIC ZABA-HR2X 25731-3253236, uz poziv na preplatnički broj.

Cijena pojedinačnog primjerka je 15 kuna (+ poštara).

Vaš preplatnički broj otisnut je uz Vašu adresu, koja je nalijepljena na omotnici za slanje časopisa. Nakon uplate i evidentiranja u HPS-u, na naljepnici možete vidjeti naznaku o obavljenoj uplati.

Kako se preplatiti

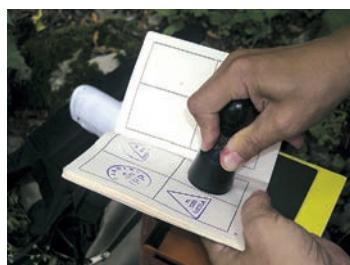
Zainteresirani za preplatu na časopis trebaju se telefonom, elektroničkom poštom ili pismom javiti u Ured Hrvatskoga planinarskog saveza (hps@hps.hr, 01/48-23-624, 01/48-24-142). Godišnja preplata se odnosi na kalendarsku godinu, pa novi preplatnik nakon uplate dobiva sve brojeve tiskane u tekućoj godini. Preplata se automatski produžuje na sljedeću godinu, do opoziva. S prvim se brojem u novoj godini preplatnicima fizičkim osobama šalje uplatnica za preplatu, a preplatnicima pravnim osobama računi.

420 Premužićeva – najljepša planinarska staza

431 U zavičaju Petra Klepca

449 Planinarske obilaznice i natjecanje »Gojerica«

455 Hrvatsko-crnogorske planinarske veze

Sadržaj

Članci

420 **Premužićeva – najljepša planinarska staza**

Nada Banović

427 **Kroz Rožanske kukove s osmijehom na licu**

Kristjan Čikor

431 **U zavičaju Petra Klepca**

Klara Jasna Žagar

438 **Jedan poluotok, dva otoka i tri vrha**

Željko Brdal

449 **Planinarske obilaznice i natjecanje »Gojerica«**

Alan Čaplar

455 **Hrvatsko-crnogorske planinarske veze**

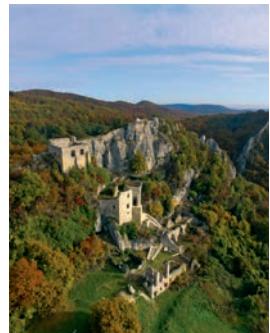
prof. dr. Željko Poljak

Tema broja

Premužićeva staza na Velebitu

Naslovница

Veliki Kalnik u jesen,
foto: Alan Čaplar

Rubrike

464 **In memoriam:** Miljenko Pavešić (1926. - 2017.)

465 **Vijesti:** Dani planinara Herceg-Bosne 2017., Završena opća planinarska škola HPD-a MIV iz Varaždina, Započinje obnova razgledne piramide na Ivanščici

467 **Kalendar akcija**

Premužičeva – najljepša planinarska staza

Nada Banović, Požega

Premužičevu sam stazu cijelu prešla dvaput. Spremala sam se lanjske jeseni prijeći je i treći put, dogovarala se s društvom, no uvijek je nekome bilo nespretno i nije se ostvarilo. No proljetos je moj prijatelj Drago, koji je baš bio na kondicijskim treninzima »do daske«, zapeo da prijeđemo Premužičevu stazu – i hajde, to nipošto ne može biti teško, organiziraj to za malu skupinu, nas šestero dobrih prijatelja, i kreni. Moj Marijan bit će nam logistika, autom će voziti stvari i vodu jer mu dvije

operacije koljena u deset mjeseci ne dopuštaju da dugo hoda i nosi težak teret. Silno smo mu zahvalni za potporu jer je pravi užitak hodati s lakisim ruksakom na ledima, kad nosiš samo vodu, miniljekarnu, majicu i poneku čokoladicu.

Naš je pohod imao poseban čar zahvaljujući tome što smo na Velebit otišli u proljeće. Dosad sam Premužičevom stazom uvijek planinarila u jesen, u »svoje« godišnje doba, i bilo je divno. No ovaj put krajem svibnja i početkom lipnja – i bilo je veličanstveno.

Premužičeva
staza u
Rožanskim
kukovima

Kamene galerije Rožanskih kukova savršene su i uvijek te nešto ponovno zapanji, oduševi. Onaj tko nije bio ondje, doista ne može reći da poznaje svoju zemlju, jer ne poznaje njezin najljepši dio. Velebit je uistinu planinarska svetinja

Uspon smo započeli 31. svibnja u podne. Krenuli smo prema Krasnu te nastavili do Zavižana, kamo smo stigli u kasno poslijepodne. Sunce je još naveliko sjalo pa smo se odmah s terase preseлиli na Zavižansku kosu i tamo čekali zalazak sunca. Nema ničega ljepšeg na ovom svijetu od svitanja i zalaska sunca doživljenih na planini! Uvečer druženje i razgovor s Antom Vukušićem, s kojim se nismo vidjeli od lani. Vrijeme brzo prođe.

U četvrtak ujutro krećemo od zavižanskog doma prema jugu. U Zavižanskoj kotlini skriva se lagana izmaglica, sve je kako treba biti. Na livadama još nalazimo poneki encijan, što je znak da nije prošlo mnogo vremena otkako se otopio snijeg. Dolazimo do početka Premužičeve staze, gdje se rastajemo s Marijanom. On će preko Lomske dulibe do Alana.

Već ondje počinje rascvjetani raj zemaljski. Moram priznati da mnoge biljke nikada prije nisam vidjela u cvatu i odmah sam zaključila: sasvim je jasno zbog čega su ovamo rado dolazili poznati znanstvenici, botaničari, biolozi,

Remek-djelo
ljudskih ruku u
srcu Velebita

Autorica
Nada Banović
i zavižanski
domaćin Ante
Vukušić

Premužičeva staza Sjeverni i srednji Velebit

TUMAČ

- ▲ Vrh
- Planinarski dom
- Planinarska kuća
- ◇ Planinarsko sklonište
- Izletnički i lovački objekti
- Crkva, kapela
- ▲ Špilja
- Jama
- Premužičeva staza
- Markirani planinarski put
- Asfaltne ceste
- Makadamske ceste
- Važniji vodotoci (rijeke, potoci)
- More
- Naselje

0 1 2 3 4 5 km

istraživači. Imali su doista što raditi jer ovo je čudo prirode.

Diljem Rožanskih kukova rastu doslovce iz kamena savršeno lijepi rascvali puzavci i pavitine. Ne možemo se nadiviti ni dovoljno toga snimiti. Uspinjemo se na Gromovaču, na vrhu se kao i uvijek veselimo uz vidik za pamćenje, te nastavljamo do Rossijeva skloništa, gdje ćemo se nakratko odmoriti. Dva psa s ogrlicama, umiljata i poslušna, prate nas od Zavižana. Čak su s nama išli i na Gromovaču. Sad smo posve sigurni da se više neće vratiti i da će nas pratiti do Alana, a možda i dalje.

Kamene galerije Rožanskih kukova savršene su i uvijek te nešto ponovno zapanji, oduševi. Tko nije bio ondje doista ne može reći da poznaje svoju zemlju jer ne poznaje njezin najljepši dio. Velebit je uistinu planinarska svetinja.

Dolazimo na prekrasne travnjake podno Seravskog vrha, gdje nas opet dočekuje cvjetna raskoš. Zastajemo i divimo se: orhideje svih mogućih boja, neke dosad neviđene vrste sasa... Oduševljeni nastavljamo do Alana.

Na Alanu smo rano popodne. Mariantan nas već čeka. Mnogo je planinara,

odmaramo se uz osvježenje i zasluzen ručak, hranimo naše pse pratitelje. Odlazimo u šetnju podno Buljme. Kad smo se vratili, nismo više zatekli pse. Pitam Irenu gdje su, a ona veli da su otisli za Talijanima natrag na Zavižan. Cijelu smo se večer čudili odakle životinjama tolika snaga, kako ih humor nije smirio, ali eto, nije.

Nakon dobro prospavane noći rano ujutro krećemo dalje. Nakon sat hoda izbijamo na primorsku stranu. Divljenju nema kraja: pola je Jadrana pred nama, otoci na dohvrat ruke, ne možeš dalje dok

Na Gromovači

Premužićeva staza u Rožanskim kukovima

Premužićeva
staza na srednjem
Velebitu

Cvjetni aranžman
uza stazu

se ne nauživaš, a potom slijedi botanički vrt kakav doista nismo očekivali. Rascvali irisi od nježno žućkaste do plave i gotovo crne boje, prekrasni kranjski ljiljani, ljiljani zlatani. Majčina dušica tvori male cvjetne sagove. Satima hodamo rascvalim

kamenim livadama i uživamo, divimo se. Cvjetni raj prestaje tek na ulasku u šumu. U šumi na Koritima, uz izvor iz kojeg obilno teče voda, odmaramo se, jedemo i pijemo. Nećemo svratiti do Ograđenice jer je pred nama dug put i treba sačuvati snage do Skorpovca, našega sljedećeg prenoćišta. Napokon stižemo. Marijan nas čeka ispred skloništa. Pripovijedamo mu svoje doživljaje, a on nama svoje. Kaže da je morao pregrađivati jarak na cesti od Kugine kuće do Skorpovca kako bi mogao autom prijeći taj dio puta. Na Velebitu voda kroji ceste i to je prirodno. Svi smo puni dojmova. Odmaramo se, danas je put bio dug, a pumpa na šterni radi tako da ima i vode za pranje.

Uživamo u odmoru, kuhamo juhu, gurmanski večeramo. Nastavljam putom prema cesti jer Marijan kaže da su gore ružičasti planinski božuri. Moram ih vidjeti! Zatim obilazim ruševine starih

Tek kada prijeđeš Premužićevu stazu shvatiš koliku zahvalnost i štovanje treba iskazati i Ivanu Krajaču i Anti Premužiću i svim znamenim i neznamenim junacima - graditeljima koji su u vrijeme velike ekonomске krize, kad nikakve mehanizacije ni strojeva nije bilo, svojim vrijednim rukama stvorili divotu

kamenih kuća na Skorpovcu, obnavljam sjećanja. Idem u posjet našim Požežanima Vrbanima koji stotinu metara niže u svojoj dulibi, u kamp kućici, uživaju na svojoj rodnoj grudi. Tu je i krdo prekrasnih riđih konja. Noćimo na Skorpovcu u odličnom planinarskom skloništu. Planinarima iz HPD-a Sveti Šimun velika hvala što su ga napravili, savršeno je. Kad sam posljednji put išla Premužićkom spaval smo na Ograđenici, gdje je tijekom noći toliko puhala bura da smo se smrzavali i bojali se da ćemo skupa sa skloništem završiti u Velebitskom kanalu.

U subotu ujutro nakon kave krećemo dalje. Staza je opet ukrašena cvijećem, skrećemo s nje samo na Bačić kosu,

do dragih, starih ruševina Štamparova doma, i na Visibabu. Troje od nas šestero nismo još bili gore, a vidik s Visibabe

Na Visibabi

Koraci

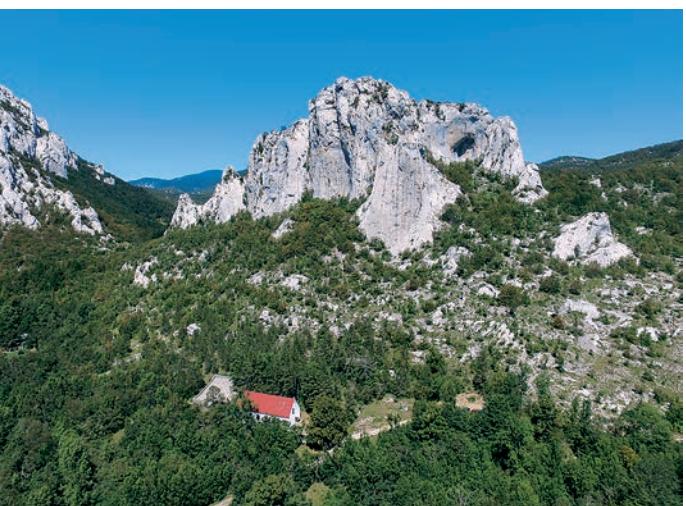
Planinarski dom
Ravni dabar i kuk
Čelinac

pamti se dok si živ. Savršen je, naravno, jer je vrijeme vedro. Uživamo na vrhu.

Spuštamo se na Premužićku i ubrzo smo na Dabarskoj kosi. Marijan nas dočekuje s gospičkim planinarima, među kojima je i moja priateljica Azra i kako se veselimo što se vidimo. Odmaramo se na Dabarskoj kosi jer samo nas još

dva sata hoda čeka da završimo svoj put. Nastavljamo šumom sve do Stupačinova, gdje se ponovo otkriva ljepota cvijeća i vidika. I onda još do Baških Oštarija, do planinarskog doma »Vila Velebita«, gdje nas čeka Dijana, dobra večera i hladno pivo.

Dugo razgovaramo, zbrajamо dojmove i svi smo silno sretni i zadovoljni. Ja možda najviše jer sam organizirala i vodila izlet, jer mi je suprug bio logistička potpora i sve nas spasio od teških ruksaka, jer su desetci litara vode, gotovo sva hrana, vreće za spavanje i odjeća putovali s njim, jer su svi sudionici jako zadovoljni doživljjenim, a to je ipak najvažnije. Tek kada prijeđeš Premužićevu stazu shvatiš koliku zahvalnost i štovanje treba iskazati i dr. Ivanu Krajaču, i ing. Anti Premužiću, i svim znamim i neznamim junacima – graditeljima koji su u vrijeme velike ekonomске krize, kad nikakve mehanizacije ni strojeva nije bilo, svojim vrijednim rukama stvorili divotu po kojoj si tri dana hodao kroz najljepše hrvatske krajolike.

ALAN ČAPLAR

Kroz Rožanske kukove s osmijehom na licu

Kristijan Čikor, Čazma

Teško je započeti i ispričati priču o ponosnom Velebitu, planini o kojoj ih je već takođe ispričano, napisano, zapisano i nebrojeno puta prepričano. Teško je napisati ili opisati nešto što je već stotine ljudi točnije i preciznije opisalo, izmjerilo, zabilježilo, a da to bude nešto novo, potpuno drugačije. Zato ova priča ne zaslužuje da je se ispriča onako »spartanski«, kronološki, s »egzaktnim«, dosadnim podacima kada smo, kuda smo, kojom brzinom i s kakvom opremom došli, prošli i otišli. Ne zaslužuje to mjesto gdje se priča odigrava, ne zaslužuju to sjajni ljudi koji su nama običnim smrtnicima omogućili

da takvu priču živimo. Naposljetku, ne zaslužujemo to ni mi koji smo dio te priče.

A naša je priča započela mnogo prije trenutka kada se počela »aktivno« odigravati. Za susret s Velebitom članovi našega mladog planinarskog društva pripremali su se mjesecima. Pritom ne mislim na glumačke, psihičke ili tjelesne pripreme, već na one emocionalne, »duševne«, na onaj pozitivan nemir koji pokreće čovjeka i vlada u njemu. Nemir koji kazuje da se sprema nešto veliko. Nešto uistinu veliko... Jer, ima li nečega većeg i posebnijeg, nečeg znakovitijeg, osebujućeg i monumentalnijeg za planinara u Lijepoj Našoj od priprema za

Gromovača

Pasarićev kuk i Rossijevo sklonište u Rožanskim kukovima

odlazak na »hrvatski Olimp« – na gordi i ponosni Velebit? Neka me isprave ako grijesim, no mislim da nema.

Upravo nas je takvo strahopoštovanje ispunjavalo kad smo se toga prekrasnog, suncem okupanog lipanjskog jutra autobusom polagano približavali Krasnu, a potom i planinarskoj kući Alan, koju smo odabrali za svoju polaznu točku za izlet prema Zavižanu. Ne znam jesu li predsjednik HPD-a dr. Ivan Krajač i inženjer šumarstva Ante Premužić bili svjesni u što se upuštaju kad su projektirali i gradili ovu stazu. Premužićeva je staza, mogu slobodno reći, graditeljsko čudo. Izgradili su, po mojem sudu, jedan od malobrojnih putova kroz Raj. Učinili su to vjerojatno uz goleme ljudske napore, no monumentalnost njihove ideje, njihova rada i rada svih onih koji su gradili put u surovom i negostoljubivom kamenom kršu doista su impresivni. Staza je jedan od malobrojnih primjera istinske simbioze prirode i teškoga čovjekova rada jer

pri izgradnji nije narušeno savršenstvo niti sklad koji je osmisnila i stvorila priroda.

Nas dvadeset i četvero krenulo je tога dana na jednu od najljepših tura u mlađahnoj povijesti našeg društva. No, prije samog polaska naša nas je predivna domaćica Irena upoznala s osnovnim podacima o Premužićevoj stazi, kako bismo se još jednom ponizno naklonili svima onima koji su je za nas izgradili.

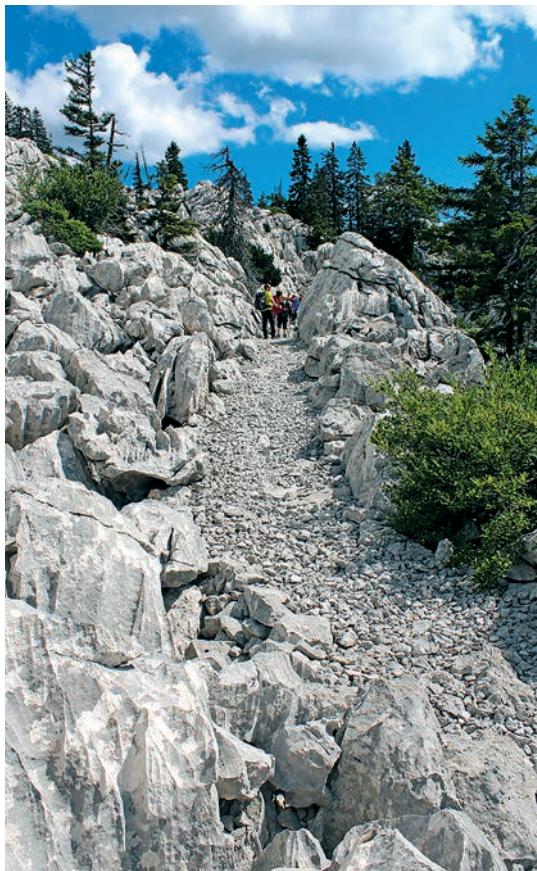
Početni uspon kroz šumovit predio, a ubrz i izlazak na travnatu golet primorali su nas da zastanemo i s divljenjem promatrano beskrajno plavetnilo najljepšega mora na svijetu. Otoci Pag i Rab bili su nam nadohvat ruke. Svoju sruviju, sjevernu stranu »okrenuli« su prema nama. Promatrali smo nekoliko trenutaka tu ljepotu, a onda smo ponovno zašli u velebitske šume. Bili smo zatečeni i opijeni beskrajnom tišinom i mirisima velebitskih šuma. Mirisima koji su se sramežljivo uvlačili u naše nosnice i tjerali nas da dišemo

punim plućima. Da živimo, doslovno živimo taj trenutak!

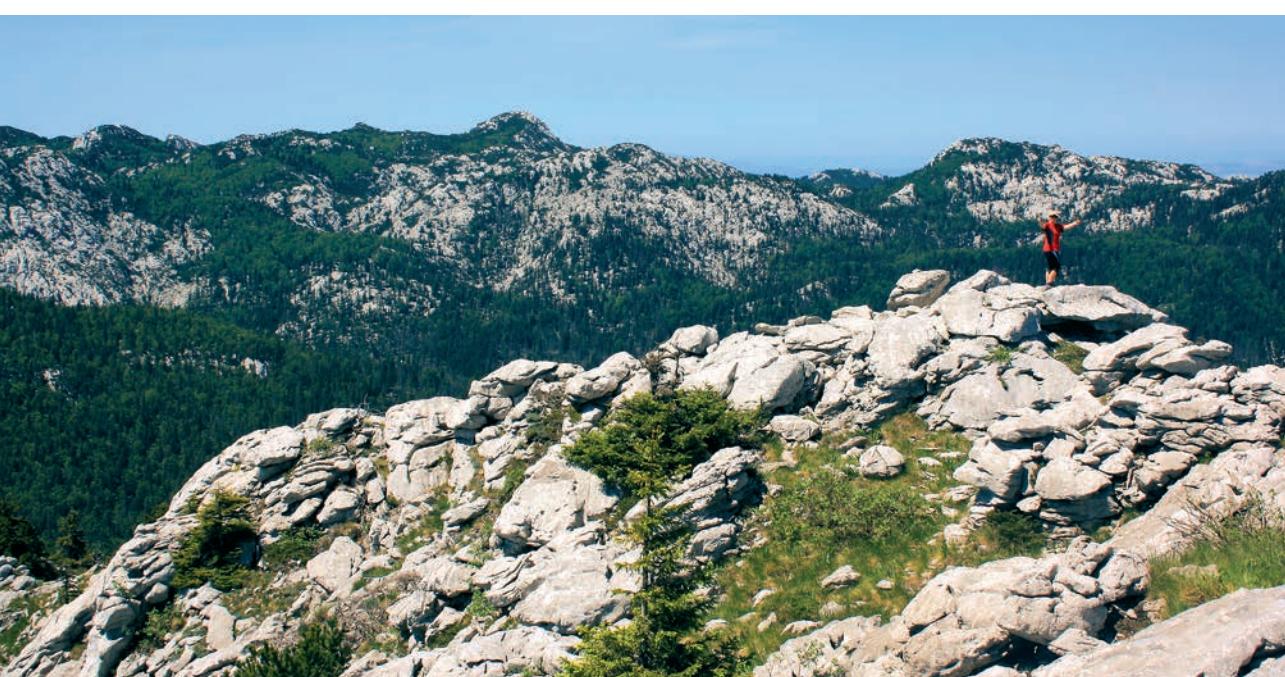
Šalimo se, komentiramo, čudimo se kao malena djeca ljepoti prirode koja nas okružuje. U tim trenutcima promatram ljudе oko sebe i divim se. Sretan sam. »Stariji« članovi društva gaze kao da su upravo ušli u kasne dvadesete, ne posustaju, naprotiv, na samom su čelu i diktiraju tempo. No, kako ćeš držati tempo kada ti svako malo nešto odvuče pozornost, kada ti svako malo neki novi, veličanstven prizor odvuče pogled s kamene staze po kojoj hodaš? Zastajkujemo, nijemo promatramo, uživamo, istinski uživamo u svemu što nas okružuje.

Na jednom stjenovitom vidikovcu koristimo božanski dar predivnoga sunčanog vremena pomiješanog s neprocjenjivom velebitskom ljepotom i fotografiramo se. Krademo taj djelić u neprekinutoj prolaznosti vremena. Trenutak vječnosti samo za sebe, u društvu svojih najmilijih i u društvu prijatelja.

Koračamo, a željeli bismo stati. Željeli bismo ostati i postati dio vječnosti, potpuno se sjediniti s tim prirodnim, zemaljskim rajem. Kameniti vrhovi Crikvena i Gromovača omogućavaju nekolicini da prstima svojih ruku dotaknu nebo i opipaju nebesko plavetnilo. Čovjek u tim trenutcima i na takvim mjestima poželi da je ptica, da raširi svoja meka krila i snažno, najsnažnije, uz

Premužićeva staza u Rožanskim kukovima

pomoći velebitskog povjetarca, zamahne i poleti visoko iznad tih kamenih vrleti, iznad toga sivog stijenja, iznad ponosnih velebitskih šuma. I da nikada ne prestane letjeti.

A na zemlji, sa svakim smo novim korakom ponosniji na sebe. Slike koje nam se fantastičnom brzinom izmjenjuju pred očima ostavljaju nas bez daha. Svaki novi korak, svaki novi zavoj, svaki novi uspon ili silazak otkrivaju nam nešto neprocjenjivo. Otkrivaju i ostavljaju u nama nešto neizbrisivo.

Kod Rossijevo skloništa uzimamo vrijeme da dođemo do daha. Nećete mi povjerovati, ali u

nama nema nimalo umora. To je zbog onoga što smo upravo proživjeli. Odmaramo svoja tijela i »hranimo« dušu. Nismo sami, tu su i drugi zaljubljenici u prirodu koji čine to isto. Na malenoj, skromnoj, kamenoj kućici, u kutku sivih, škriпavih, metalnih vrata, ponosno ostavljamo naljeđnicu sa znakom svojega društva, a u knjizi na drvenom stolu pisani trag. Želimo svima glasno reći: »Hej! I mi smo ovdje! I mi postojimo!«

No, naš se put postupno bliži završetku. Izlazak na makadamsku cestu podno Velikog Zavižana kazuje nam da smo se primakli kraju puta. Umorni smo, lagao bih kada bih sada rekao da nismo. No, taj je umor tako bezvrijedan u odnosu prema saznanju o onome što smo upravo prošli. Osjećamo se ispunjenima.

Pred planinarskim domom Zavižan, na kraju našeg puta, promatram kriomice lica naših članova i ispunjava me neopisiv osjećaj ponosa i sreće. Plakao bih od ponosa pri pogledu na lica svojih prijatelja. Promatram to veselo lice naše Mirjane, koja nikada ne odustaje, smiješak na licu naše Katice, koja je šutke nizala kilometar za kilometrom, ozareno Nadino lice, lice dobrog duha našeg društva. Vesela su lica posvuda. Na njima ne raspoznajem ni umor niti ikakav trag iznemoglosti, frustracije ili ljutnje. Vidim samo osmjeh je ponosnih ljudi. Za sve nas to je bio neopisiv doživljaj. Jedan predivan suvenir u našim kratkim, ljudskim životima. Suvenir koji smo sami gradili, oblikovali i izgradili samo za sebe.

U zavičaju Petra Klepca¹

Klara Jasna Žagar, Sesvete

Slaveni su, kao uostalom i drugi narodi, odvijek povezivali prostore s mitovima, mitologizirali prostore u skladu sa svojim razumijevanjem svijeta koji ih okružuje. Ljudi, raslinje, planine, prostorne i prirodne pojave te mitska bića na životnim prostorima čine međusobno povezanu, nedjeljivu cjelinu. Priroda ima dušu poput ljudi koji je nastanjuju. Bez prirode nema ni ljudi. Ovo je priča o dijelu Gorskoga kotara koji se poput strijele najdublje zalijeće u slovenski prostor i po mnogočemu je njegov najzaobačeniji dio. To je prostor povijesne vjetrometine, na razmeđu dvaju svjetova, između dviju kultura, pa je zbog svoje uloge spram Europe nazvan Predziđem kršćanstva.

Zamost je goransko naselje koje se razvilo za mostom, iza mosta na zapadnoj obali rijeke Čabranke, uza samu granicu sa Slovenijom. Etnozonu grada Čabra u Zamostu čine Malinarićeva žaga², Selančev mlin i Žaga te mlin i kovačija³ kod Jezirca. Obitelj Malinarić je nakon povratka iz Amerike 1906. izgradila kuću i mlin na Gerovčici koji je radio sve do 1950. Godine 1912. podigli su i pilanu na kojoj su naknadno ugrađeni vodena turbina i električni pogon, a u funkciji je i danas. Obitelj Žagar, u čijem je vlasništvu Selančev mlin, spominje se u Zamostu još 1751. Do današnjih je dana očuvala svoje mlinske pogone s tri kamena koji su stoljećima mljeli kukuruz, pšenicu, ječam i zob. Druga obiteljska djelatnost bila je otkup kože i krvna divljih zvijeri ulovljenih po okolnim šumama. Za dva kunina krvna lovac je mogao dobiti kravu.

Planinarska kuća Zamost nalazi se u samome mjestu, uz granični prijelaz prema Sloveniji, na visini od 321 metra i lako je dostupna asfaltnim cestama iz Delnica i Broda na Kupi preko Osilnice

i Sela u Sloveniji, Gerova i Malog Luga te Parga i Čabra. To je zidana jednokatnica koja je radom planinara PD-a Tuhobić iz Rijeke uređena za planinarske potrebe. Od kuće se može krenuti u šetnju do izvora Gerovčice ili pak na planinarske ture na Svetu goru ili Kraljev vrh.

Rječica Gerovčica izvire nedaleko od planinarskog doma ispod 300 metara visoke svetogorske stijene. Iako izvor nikada ne presuši, rijeka ponornica na gerovskoj visoravni ljeti ne teče. Uz Gerovčicu se nalazi kuća obitelji Kovač zvane Jezirski, pored koje još uvijek стоји stari pogon žage s vodenom turbinom koja je uz pilu pogonila mlin i velik kovački bat. Od 1938. turbina je pogonila i prvu hidroelektranu u tim krajevima, koja je opskrbljivala strujom susjedna sela. Svaka kuća mogla je imati samo jednu žarulju, a navečer, prije nego što je pogon prestao raditi, stanovnici su o tome obavještavani žmiganjem žarulja. Lokalitet je dio Etnografskog muzeja u Čabru, kao izdvojena muzejska cjelina *in situ*⁴.

Slijedi li se tok Gerovčice, dolazi se do samoga izvora. U mojoj je sjećanju sačuvan kao silan izvor zaglušujućeg šuma sa zelenim i sivim jezerom pod dojmljivom stijenom, s pobočnom stazom nad manjim izvorima koja je često zalazila u samu rijeku. Danas stojim na suhom dnu jezera

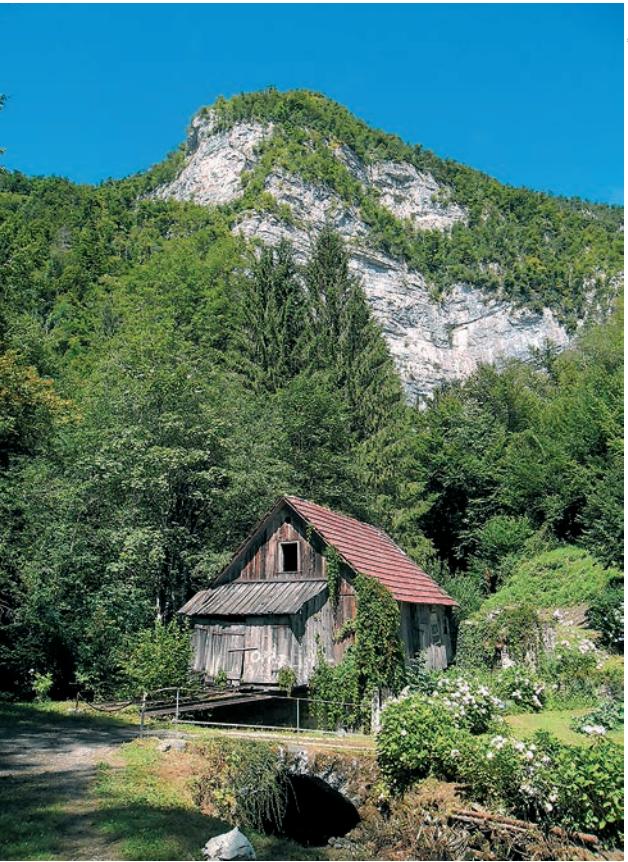
Planinarska kuća Zamost

¹ Zahvaljujem akademском slikaru i kiparu Damjanu Kovaču, kustosu Galerije Vilima Svečnjaka u Čabru, i voditelju Zavičajne zbirke Prezid na kratkim šetnjama i dugim razgovorima koji su me usmjerili pri oblikovanju ovoga teksta.

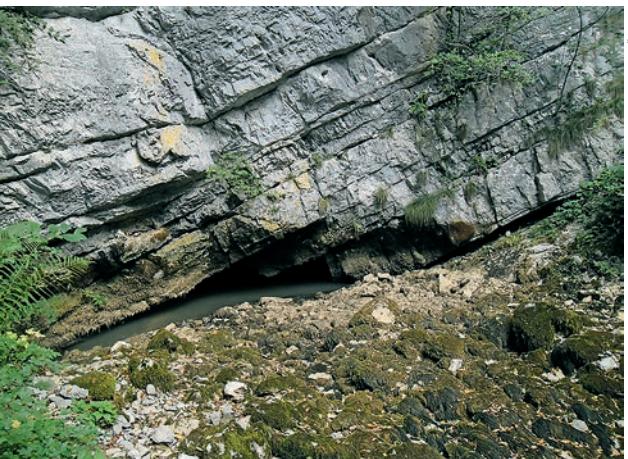
² Žaga (reg.), pila

³ Kovačija (reg.), kovačnica

⁴ In situ, na samom mjestu gdje se nalazi

Kod Jezirca prema izvoru Gerovčice sa Svetogorskom stijenom

Glavni izvor Gerovčice

obraslom mahovinom i promatram tamno, sivo jezerce kako se sramežljivo zavuklo pod stijenu, poput plaha šumskog mišića koji iz sigurna skloništa promatra veliku mačku. Dugo razdoblje suše ostavilo je sablastan trag na riječnom koritu.

KLARA JASNA ŽAGAR

Kad se od Zamosta krene poput zmije sklupčanom vijugavom cestom prema Prezidu, mjestu na kraju Hrvatske, prolazi se rijetko naseljenim predjelom nestvarne ljepote, krajem gotovo nepristupačnih slikovitih brda, svježine polumračnih crnogoričnih i bjelogoričnih šuma i intenzivnih boja neba. U tim šumama kao da je vrijeme sačuvano još od pamтивjeka i nema njegove prolaznosti. Upravo je zbog surovosti klime, gustih šuma i neobrađenih pustopoljina cijeli Gorski kotar od davnina nazivan Vražnjim vrtem. Danas se taj naziv koristi još samo za jednu gorsku kosu iznad Prezida.

U Malom Lugu podno Svetе gore, u siromašnoj seljačkoj obitelji, rođen je Petar Klepac. Bio je to legendarni div, hrabar, bistar i plemenit goranski čovjek. Da bi se prehranio, Petar je čuvao susjedima ovce i provodio vrijeme u prirodi. Tako je došao i do Osilnice, gdje je bio pastir. Sanjao je o nadnaravnoj snazi kojom bi se riješio nametljivih pastira i pomogao siromašnoj majci. Prema jednoj legendi, Petar je pasući ovce došao na Svetu goru i tu je ugledao nekoliko vila kako spavaju u travi na suncu. Načinio im je zaklon, a one su mu u znak zahvalnosti podarile čudesnu snagu s kojom je mogao iščupati stabla iz zemlje. Spominje se greda koju je Petar donio sa Svetu gore za kuću što ju je gradio u rodnom mjestu, a koja je izgorjela 1942. Postoji i legenda o gredi Petra Klepca dojmljivih dimenzija kojom je otjerao Turke sve do Carigrada.

Na brdu nedaleko od Gerova, jednog od najstarijih naselja u Gorskem kotaru, koje narod naziva Sveta gora (794 m), jedno je od najpoznatijih marijanskih svetišta u Hrvatskoj, svetište Majke Božje Karmelske. Nastanak svetišta datira se u 15. stoljeće. Stoljećima, dakle, svetogorski zvon poziva pobožnike na molitvu, osobito o blagdanu Male Gospe kad je ondje veliko proštenje. Čudno je to kako se čovjek na vrhuncima osjeća bliži Bogu i ljudima i lakše može provjeriti čistoću vlastite duše i svoju nutrinu. Vidik sa Svetu goru pruža se na ušće Čabranke u Kupu i sela Hrvatsko i Osilnicu, na brda Dimovac te na Kostelc i Borovšku goru u Sloveniji.

I Svetu gora ima svoje tajne i legende. Prema jednoj su u davna vremena pastiri na mjestu ispaše ovaca pronašli sliku Majke Božje i u kamen utisnut krug. Tu je Majka Božja putujući na Svetu goru sjela da se odmori, a dno njezine košarice otisnulo

Sveta gora

Temelji rodne kuće Petra Klepca u Malom Lugu

se u kamen za sva vremena. Na tom je mjestu sagrađena crkva. Druga pak kazuje da je na mjestu gdje je paslo stado ovaca skupina pastira pronašla Gospin kip pričvršćen na jelu. Pred njim su se pastiri često molili. Jednom su pasući do kipa došle ovce te su počele prigibati koljena i klanjati se Gospinu kipu. Pastiri su ih željeli otjerati, ali ovce su ostale nepomične. Prestrašeni su pastiri pozvali župnika, a on je uzeo kip i odnio ga u gerovsku župnu crkvu. Sutradan se kip vratio na Svetu goru, kao i sljedeća dva puta. Zato je na tom mjestu izgrađena crkva.

Kraljev Vrh (950 m) nazvan je po kraljevima koji su navodno ovamo dolazili u lov, iako je vjerojatnije da su to bili knezovi. Kraljev Vrh je 15. kontrolna točka Goranskoga planinarskog puta, obilaznice koja ima svrhu popularizirati manje poznate predjele Gorske kotare. GPP prolazi slikovitim goranskim naseljima, zastaje na živopisnim vidikovcima, posjećuje prirodne i kulturne znamenitosti. Ima tri dionice, a dug je 280 kilometara.

Kozji Vrh (920 m) je naselje iznad Prezida, uz granicu sa Slovenijom. Stanovnici Kozjeg Vrha u dijalektu se nazivaju Bajtari, a dijalekt kojim govore zove se bajtarski. U okolini Kozjeg Vrha ima mnogo planinarskih staza, na kojima se može uživati u lijepim vidicima, čistom zraku, špiljama i izvorima te u ugodaju netaknute prirode, ali uz određen oprez jer je to područje obitavalište medvjeda. Dolaze u vrtove i počupaju najdeblju mrkvu ili kakvo drugo povrće. Šumski ih radnici svakodnevno susreću. Težak je posao šumskog radnika. Radno mjesto

daleko je od kuće, *v guoare*⁵. Drva treba srušiti, obraditi, stesati i izvući iz šume prije zime. Ovdje su zime oštре i zametene snijegom, s dubokim snježnim zapusima. Teški tegljači po cijele dane odvoze goleme trupce starih jela tko zna kamo i tko zna za koju namjenu.

Ugljenarenje je nekad bio raširen posao, pri čemu je korišteno manje vrijedno drvo, koje nije bilo ekonomski isplativi za prijevoz na veće udaljenosti, te drugi drveni otpaci, kao što su klade, granje i truli dijelovi drva. Kuhanje ili pougljenjivanje radilo se u *kopi*⁶ postavljenoj na *kopišće*. Kopa se slaže tako da se slojevi drva slože u oblik polukugle, prekriju smrekovim granama, travom, lišćem, mahovinom, paprati i piljevinom, potom

Majka Božja od sedam žalosti na Žalosnom vrhu

KLARA JASNA ŽAGAR

5 *V guoare* (reg.), u gori

6 *Kopa* ili *ugljenica*, *kuopa* (reg.); *kopišće* (reg.), temelj za kopu

mješavinom zemlje i ugljenog praha, a pokrov je čista zemlja. Kopa se potpali i kuhanje može početi.

Od pamтивјека se ovdje njeguje pobožnost prema Majci Božjoj. Crkva njoj u čast udaljena je samo nekoliko kilometara od mjesta na putu prema brdu Kozjem vrhu. Podignuta je na obroncima brda koje se i danas u narodu zove Žalosni vrh. Prvotno je ondje bila kapelica, a na njezinim temeljima danas se nalazi oltar s kipom Marije od sedam žalosti. Blizu vrha nalazi se izvor mladosti Sušica, s ljekovitom vodom. Nekada je ovdje proštenje bilo na Malu Gospu, a danas je na Duhovski ponедјелjak i na Veliku Gospu. Prema jednoj priči crkvu su podigli mještani u znak zahvalnosti što nitko iz Kozjeg Vrha nije obolio od kuge koja je harala u 19. stoljeću. Prema drugoj se priči tamošnjim pastirima ukazala Gospa i rekla im je neka kažu odraslima da ondje želi imati crkvu. Treća priča govori o šumarama koji su željeli imati svoju zaštitnicu, a četvrta da je crkva podignuta na mjestu na kojem se nalazio kamen u obliku pentagrama.

Planinarska staza prolazi kroz neobičnu šumu jela, smreka i borovica posutih plavim bobicama,

a dijelom slijedi križni put. Brdo Kozji vrh (916 m) 19. je kontrolna točka GPP-a. Na samom je vrhu odašiljač, a vrh je označen imenom ispisanim na kockastom kamenu. S Kozjeg vrha pruža se vidik na Prezidansku kotlinu i Sloveniju, a na zapadnom obzoru iz bijelih oblaka izranjavaju oštiri alpski vrhovi. Dok još nisu bile izgrađene ceste ljudi su koristili kozje stazice koje su vodile preko brda, a priča se i da su uzgajali koze pa je ime vrha zasigurno povezano s kozama.

Prezid se nalazi 765 metara iznad razine mora, uz granicu sa Slovenijom. Stari predmeti i zapisi čabarskog područja otkrivaju da prošlost toga kraja seže u doba prije nove ere. U Prezidu su pronađeni ostaci lončarije iz halštatsko-japodiske kulture i rimske obrambene zid Limes. Zid se protezao od Trsatske gradine preko Prezida do planine Nanosa u Sloveniji. Smatra se da je Prezid dobio ime po tom zidu – Limesu, a znači »pred zidom«. Središtem mjesta dominira crkva svetog Vida koja je izgrađena u 19. stoljeću nakon epidemije kolere. Zavičajna zbirka u Prezidu zbirka je arheoloških i etnografskih predmeta. Goranska

Kozji vrh

etno-kuća Vesel autohtoni je primjerak goranske arhitekture i pod zaštitom je kao ruralno graditeljstvo Hrvatske kulturne baštine.

U starim župnim matičnim knjigama Prezid se u 18. stoljeću nazivao Babino Polje. Prvobitno Babino Polje spalili su Turci u 16. stoljeću. U narodnoj je predaji ime Babino Polje povezano sa ženom, *babom* koja se cijela zakopala u gnoj i

jedina preživjela turski napad. Budući da je taj kraj po mnogočemu specifičan, pa tako i po narječju, vrijeme je da čujemo kako zvuči priča ispričana po domaći: *So pršli Turčini pa so ledi bežal s polja ven. Ena ženska, baba, se je pa skriua notr' u gnoj. Se je notr' zakapaua, ke nej tua bežat. Turčini so otišli, baba pa je pršua ven i zato se zove tam Babino polje.* Stručno je pak tumačenje da slavenski naziv Babino Polje potječe od riječi *babo*, što znači djed, odnosno (reg.) *stari oče* i zato znači Djedovo Polje. Kad su se ljudi vratili iz izbjeglištva pred Turcima, u spomen na svoje pradjedove mjesto su nazvali Staro Babino Polje. U župnoj pak kronici piše da je mjesto nazvano Babino Polje po *babjaku*, šumskoj zeleni koja raste na pašnjacima, a koristila se za bojenje pastirskeh štapova.

Kod Prezida se nalazi Gaugarski hrib koji se tako naziva po *gaugama*⁷ koje su se tri ili četiri generacije unazad nalazile na brdu. Na njih su vješali zločince, ali i ljudi koji su bili u sporu s crkvom. U podnožju Gaugarskog hriba kuća je

Sveti Vid i Zavičajna zbirka Prezid

⁷ *Gauge* (reg. od njem. Galgen), vješala; sprava za mučenje ljudi

zvana Vragofka. *Tam, k' je dan's Vragofka je bla ankrat ana hiša. Tam je živeua ana punca, dejkle, k' se nej mogua oženit pa je rekua, da ga bo vzela pa naj bo kakšon če. Polej je pršeu aden lejp fant. Črne uasi je jemeu i uona ga je gladila po guavi, ke ga je rada mejuia. Pa je pršua do rožičkof na guavi. Tako je vedua, da je vrag. Nej ga več maraua. Se ga je baua. Uon je šeu in jo skuzi zvau s tistega hriba, k' se zdej zove Vražji vrtec. Uona hiša, k' je stanuaua notri ta punca, se zove Vragofka al' Pr' vragofki. Hiša je prav na meji med Slovenijo in Hrvaska.⁸*

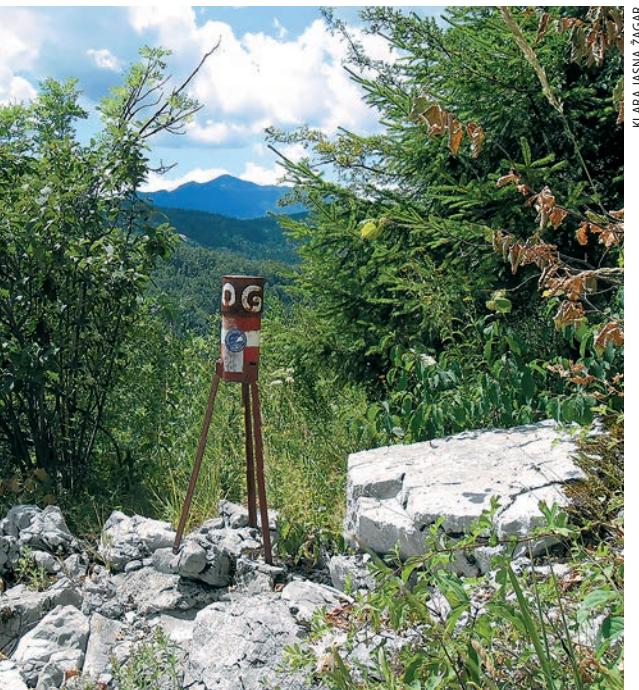
Na putu prema kapeli svetog Jakova i Vražjem vrtecu nalazi se pilana koju čuvaju dva bundasta šarplaninaca, a meni se čini da čuvaju ulaz u moje vlastito malo svetište koje nazivam planinom. Crnogorična šuma odiše svježinom, a tišina je

gotovo čujna. Puno je srušenih stabala razbacano duž puta od kapelice svetog Jakova ili Straže do Vražjeg vrteca pa se staza često gubi ispod obogađenih grana. Mnogo je šumskih putova i krčevina nastalo za potrebe izvlačenja drva pa se i markacija povremeno gubi. Mnogo je suhih stabala koje su uništili potkornjaci, koji se osobito pojavljuju za sušnih godina kad oslabi otpornost drveta. »Suše se šume, a sa šumama se suše i ljudi«, govore starci Gorani. Šumom odjekuju tupi udarci čekićanja stabala za rušenje. Miris svježe piljevine ugodno nadražuje nosnice. Molitva svetom Jakovu da nas očuva od droge, side i raka.

Časak hoda do Vražjeg vrteca leži ostavljena lisičja orepina. Nesretna lija vjerljivo je stradala u snažnim čeljustima gladnog vuka kojih je, kažu mještani, iz godine u godinu sve više. Vukovi za razliku od medvjeda ne silaze u sela i ne približavaju se kućama.

Vražji vrtec (904 m) 20. je kontrolna točka GPP-a. Na zaravni s ukopanim bunkerom nalazi se tuljac s pečatom i upisnom knjigom. Vidikom dominira slovenski Snežnik. *Vražji vrtec tako ime ima zato, ker so tam plesali vragi. Tam so se na poti s Kleka na Slivnico ustavljače čarownice in pile vodo iz Trbuhovice. Cuprn'ce so po vasi pobirale poredne otroke, jih nosile v vrtec in tam vzgajale za svoje naslednike. U saki bajti u Prezid'je bua kaka cuprneca pa so hodile gori plesat. Na Rženčevem vrhu in Vražjem vrtcu so ble. Z vrha na vrh so se menile z lučmi. Naši ljudje so gledali cuprn'ce. Videli so jih ponoči kot lučke, ki so švigale od Kranjcev na Vražji vrtec.⁹* Na Vražjem vrtecu je zakopano blago, čup pun zlata, a čuva ga sam vrag.

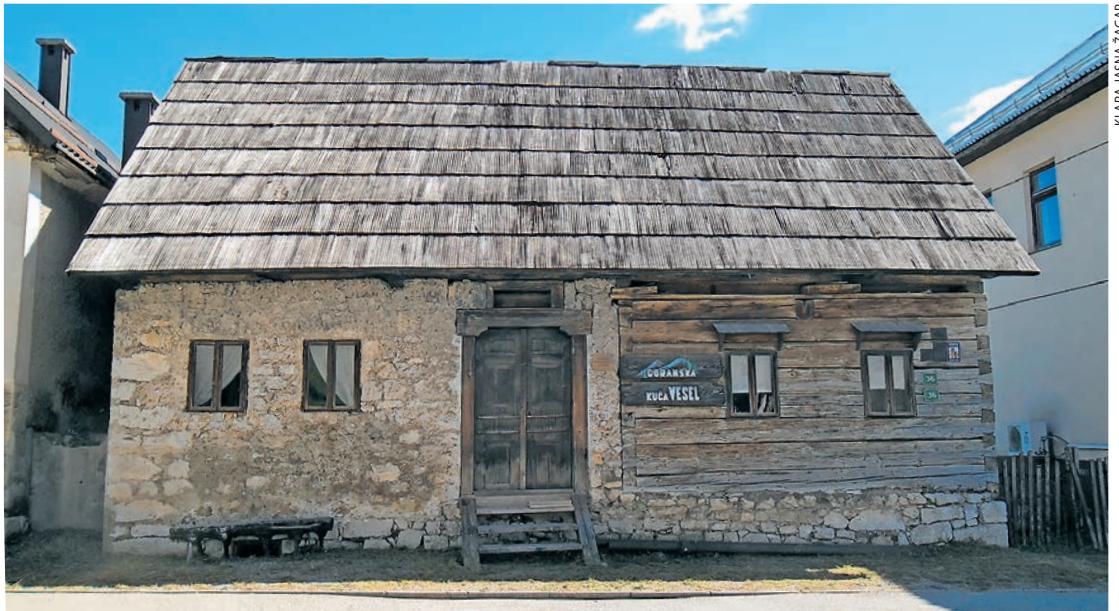
Prema narodnom kazivanju na području Vražjeg vrteca grob je nekog Ali-paše, turskog vojskovođe kojeg su branitelji Babina Polja ubili kod crkve svetog Nikole, a Turci su ga pokopali sa svim počastima i njegovom zlatnom sabljom. Taj Ali-paša je naredio ubijanje domaćeg stanovništva i paljenje kuća. Priča o Ali-pašinu grobu ima povjesnu osnovu budući da je grob označen dvama

Vražji vrtec, kontrolna točka Goranskog planinarskog puta, i slovenski Snežnik u daljini

⁸ Tamo gdje je danas Vragofka jednom je bila kuća. U njoj je živjela djevojka koja se nije mogla udati pa je rekla da će uzeti bilo kakvog momka. I došao je jedan lijep momak. Imao je crnu kosu i ona ga je dragala po glavi jer ga je voljela. Dragajući ga došla je do roščica na glavi. Tako je znala da je momak vrag. Više joj se nije svidao. Bojala ga se. Vrag je otisao i dozivao ju je s brda koje se sada zove Vražji vrtec. Kuća u kojoj je stanovala djevojka zove se Vragofka ili Kod Vragofke. Kuća se nalazi točno na granici između Hrvatske i Slovenije.

⁹ Vražji vrtec nosi to ime jer su tamo plesali vragovi. Tamo su se na putu s Kleka na Slivnicu zaustavljale vještice i pile vodu na Trbuhovinci. Vještice su nestajušnu seosku djecu odvodile u vrt i odgajale ju za svoje nasljednike. U svakoj bajtici u Prezidu bila je neka vještica pa su išle gore plesati. Bile su na Rženčevu vrhu i Vražjem vrtcu. S vrha na vrh letjele su sa svjetiljkama. Naši su ljudi gledali vještice. Vidjeli su ih kao svjetla što noću titraju od Kranjaca na Vražji vrtec.

Goranica kuća Vesel u Prezidu

kamenima, na početku i kraju velike gomilice što podsjeća na muslimanske nišane¹⁰. Arheološko iskapanje pokazalo bi je li to stvarno grob. S povijesnog je gledišta malo vjerojatno da je Ali-paša prenesen od Svetog Nikole na Vražji vrtec, dok je ukop sa zlatnom sabljom posve nevjerojatan.

I konačno riječ-dvije o spomenutom izvoru Trbušovici, u kojem se prema predaji nalazi mnogo djece koja se rađaju iz vode, ne donose ih rode, a dijete koje je rođeno imalo je sreće jer ga je babica po narudžbi roditelja izvadila iz izvora. Izvor, naime, ima jedinstven oblik ženskog elementa iz kojeg se rađaju djeca. Kad je rođen dječak, to je zato što su se jako trudili, pri vađenju je sve dobro prošlo pa je dijete živo i zdravo iz vode na svijet došlo. Djevojčice su pak imale manu jer su pri vađenju zapele za granu. Kad je voda u Trbušovici bila velika, a znatiželjno dijete je pitalo: »Pa kako ste me izvadili?«, odgovarali bi mu: »Grabljama!« Na izvor su dolazile nerotkinje da bi se u skladu s mjesecевим mijenjama napile ljekovite vode i onda su mogle rađati.

Večer sam opet provela u Kozjem Vrhu razgovarajući s gazdaricom Martom. Za sebe kaže da je žena od šume. Oči joj zasvjetle, a umoran osmijeh

obasja lice kad priповijeda o berbi gljiva. Za dugih večeri raspredale smo svaku svoju životnu priču pa nam se činilo da se pozajemo već cijelo stoljeće. Na odlasku sam je razveselila čokoladom prema lijepom planinarskom običaju da se gorštacima odužimo za gostoprivrstvo, a u njezinim su se očima pojatile suze, baš kao i u očima tete Mice kad joj je davno jedna djevojčica ubrala stručak majčinih suzica. Ljudi se nisu promijenili. Dobri su kao što su uvijek i bili.

Nakon noćašnje kiše koja je obilno lijevala iz gustih, tmurnih oblaka svanulo je sunčano jutro. Šuma je blještala, blistava i zelena poput smaragda. Sve se činilo nestvarnim i izmaštanim poput sna.

Izvori:

- [1] Pleterski, A. i Šantek, G. P. (2012.) Baba Babnega polja. *Studia Mythologica Slavica*. 63(77) [online]. Dostupno na: http://sms.zrc-sazu.si/pdf/15/SMS-2012-04_pleterski_santek.pdf [28. srpnja 2017.]
- [2] Kovač, M.D.-D. (1993.) *Stare slave djedovina: Žarišta vjere i crkvenosti u goranskom kraju*. Hrvatska katolička misija Hanau
- [3] Turistička zajednica Čabar [online]. Dostupno na: <http://www.tz-cabar.hr> [29. srpnja 2017.]
- [4] Malnar, Ž. (2008.) *Ugljenarenje u Kranjcima*. Matica hrvatska ogrank u Čabru i Udruga Trbušovica Čabar
- [5] Vodič i dnevnik »Gorančki planinarski put« (2001.). Zagreb: HPD Zagreb-Matica

¹⁰ Nišani su muslimanski nadgrobni spomenici, skromno obilježje koje bližnji stavlju svojim pokojnicima.

Jedan poluotok, dva otoka i tri vrha

Iskustvo s izleta na Korčulu, Lastovo i Pelješac

Željko Brdal, Zagreb

Kada sam 19. siječnja u 19:37 sati primio e-poruku Ivana Črljenca s detaljnim programom izleta na Korčulu, Lastovo i Pelješac, znao sam da je to izlet koji ne želim propustiti. No isto sam ga tako odmah i prekrižio jer mi se činio previše zahtjevnim. Plan izleta prosljedio sam dalje planinarima i planinarkama, a kada mi se javio dugogodišnji školsko-šahovski i planinarski prijatelj Nikola Cetina, nije više bilo ničega što bi me moglo zaustaviti. Nakon uplate ostalo je samo iščekivanje. Polako ali nezaustavljivo vrijeme curilo je dan po dan.

I konačno, četvrtak uoči polaska, imao sam pun kovčeg stvari, ruksak, gojzericu i štapove. Nacrtao sam se u 23:55 na zbornom mjestu, istinski uzbuden. Okupilo se ondje 75 planinara iz 9 planinarskih društava. Kiša pada kao iz kabla i dodatno pojačava nervozu zbog gužve prilikom prozivke sudionika koji se malo-pomalo

raspoređuju u veliki i mali autobus. Dvoje sudionika koji su uplatili nema, ne javljaju se, ne dolaze. I toga ima. Nikolu i mene dopala su dva sjedala odmah iza vozača Ivana. Moja je uloga GPS navođenje, a Nikola će biti konduktor.

Kilometar po kilometar, uz obilnu i jaku kišu kotrljamo se autocestom, prolazimo Karlovac, Gospić i Liku. Mnogo ljudi u autobusu spava, ali ja nisam te sreće pa zajedno s vozačem i Nikolom »vozim« cijelu noć. Nažalost, i iza Svetoga Roka kišurina i vjetrušina haraju cestom. Na dva mjesta bus je »zaplesao« kan-kan uslijed bočnih udara vjetra. Taj je osjećaj krajnje neugodan, no vozač je spreman, usredotočen i priseban. Na odmorišta se susrećemo s ostatkom ekipe iz malog autobusa. Prolazimo Zadar, Šibenik, Split. Autocesta završava u Pločama pa nastavljamo put Jadranskom magistralom.

Dolazi vijest da se mali autobus pokvario pa će se čekati zamjenski autobus, a mi iz velikog busa

Vidik s padine Svetoga Ilije na Pelješcu prema otoku Korčuli

nastavljamo put. Srećom, nasuprot mjestu gdje se autobus zaustavio nalazi se hotel pa je lakše podnijeti kvar. Prekrcaj u zamjenski autobus i popravak malog autobusa pravi je happy end.

Stižemo na međudržavni granični prijelaz kod Neuma. Prikupljamo osobne iskaznice, dolazi tipični namrgodeni granični policajac i uzima dokumente. Počinje čekanje... odužilo se, minute sporo cure, kiša pada po krovu, padaju i oklade po koga će iz autobusa doći graničari. Dosadno čekanje moglo bi se prekratiti telefonskim pozivom. No vozač Ivan upozorava nas da bi to koštalo više nego što želimo znati jer smo ušli u »đes' ba« roaming.

Dok čekamo, pojavilo se jedno pitanje iz povijesti. Što se to dogodilo u hrvatskoj prošlosti pa nam ovako presjeklo državni teritorij? Budući da sam profesor povijesti, odmah dajem iscrpljeno tumačenje – dogodilo se to ratom, točnije sklapanjem mirovnog ugovora 1699. koji su u Srijemskim Karlovциma potpisale države članice Svete lige (Habsburška Monarhija, Mletačka Republika, Poljska i Rusija) s Osmanskim Carstvom. Kako bi spriječila izravan dodir s Mlečanima, Dubrovačka Republika zatražila je i isposlovala da se za Osmanlije uspostave koridori u predjelu zaljeva Klek – Neum i Sutorine. Vojni porazi prisilili su Osmanlije na sklapanje još jednog mira – u Požarevcu 1718., kad su »zabetonirani« koridori za razdvajanje dubrovačkog i mletačkog teritorija: 1. koridor prema zaljevu poluotoka Kleka južno od ušća Neretve (približno područje današnjega Neuma) i 2. koridor uz potok Sutorinu na ulazu u Boku kotorsku (oko 3 do 4 km). Mletačko-osmansko-dubrovačka granica uspostavljena tim mirovnim ugovorima uglavnom je i današnja granica između Republike Hrvatske, Bosne i Hercegovine te Crne Gore.

Neum je grad i središte općine na jugu Hercegovine. U okviru većeg Malostonskog zaljeva, koji zatvara poluotok Klek, nalazi se Neumski zaljev, gdje je jedini izlaz Bosne i Hercegovine na more. Zaljev je dug 6, a širok 1,2 kilometra. Na brzinu iz autobusa uočili smo da je u Neumu sve, ali baš sve izbetonirano i načičkano kućama, zgradama i hotelima. Kako god, i ovo naše planinarsko putovanje upozorilo je na potrebu izgradnje Pelješkog mosta kako bi se ostvarila potpuna povezanost hrvatskog teritorija.

I napokon, dolazi onaj isti policajac, vraća dokumente i krećemo dalje. Kilometar po kilometar i prolazimo pokraj ploče uz cestu s natpisom Ston. Ston je gradić i luka 59 km sjeverozapadno od Dubrovnika s 550 stanovnika (2011.). Leži na obali Stonskoga kanala, na prevlaci koja spaja poluotok Pelješac s kopnom. Tijekom srednjeg vijeka u podnožju brda postupno se oblikovalo naselje, koje je 1333., zajedno s Pelješcem, došlo u posjed Dubrovačke Republike. Vozeći se kroz Ston vidjeli smo dvije svjetski poznate atrakcije ovoga malog grada – zidine i solanu. Ston je također svjetski poznat i priznat po uzgajanju školjaka. Stonski obrambeni zidovi po veličini su drugi na svijetu, odmah nakon kineskoga Velikog zida. Dugački su oko 5,5 km. Radi zaštite solane izgradila ih je Dubrovačka Republika. Stonska solana najstarija je aktivna solana na svijetu. Njezina povijest seže u antička vremena, a do dana današnjega ostala je vjerna tradiciji i prirodnom načinu proizvodnje visokvalitetne soli.

Ime Pelješac najvjerojatnije potječe od imena brijega Pelisca iznad Orebića. Pelješac se pruža gotovo usporedno sa smjerom pružanja obale. Od svog spoja s kopnom u Malom Stonu pa do krajnjeg rta Lovišta dug je 77 km. S kopnom je spojen Stonskom prevlakom, koja je na najužem dijelu široka 1450 m. Prevlaka je pretežno pjeskovita i očigledno je da je nastala nanosima, što upućuje na zaključak da je Pelješac nekada bio otok.

Pelješac je vrlo razveden, najvećim dijelom šumovit, s obalom punom plaža, grebena, uvala i fjordova. Naseljen je još u antičko doba, a sa stoljetnom pomorskom tradicijom Pelješac je poluotok pomoraca. Od davnine je poznat i po svojim vinogradima, pa su njegova sortna vina dinkač i postup danas poznata u čitavom svijetu. U malenom mjestu Trsteniku nalazi se vinarija Mikea Grgicha (Miljenka Grgića), jednog od najpoznatijih svjetskih vinara hrvatskog podrijetla. Većina se stanovnika Pelješca slaže da se kamenica najbolje konzumira na najjednostavniji način – tako da se pojede sirova s malo svježe iscijedenog limunova soka. Govori se da je ta školjka vrlo moćan afrodisijak ako se konzumira na takav način.

Cesta duž Pelješca je zavojita, na nekim mjestima ukopana u brdo, a na nekima se izdiže iznad okolnih strmina. Gotovo sam siguran da prati trasu nekadašnje Napoleonove ceste koja je

Vela spila iznad Vele Luke

također povezivala Ston s Orebićem. Gledamo Svetog Iliju u grmljavinsko-kišnom oblaku s nadom da će u ponedjeljak biti gostoljubiviji te se strmo spuštamo prema trajektnoj luci u Orebiću. Iz Orebića plovi trajekt za Dominče, malo mjesto na otoku Korčuli, samo dva kilometra udaljeno od grada Korčule. Brz i moderan trajekt na relaciji Orebić – Dominče plovi samo 10 minuta. Kišica lagano sipi dok pristizemo na parkiralište u Korčuli gdje nas čeka turistička voditeljica Neda. Počinjemo s razgledavanjem grada Korčule. Nakon toga raštrkali smo se po gradskim kafićima i ponovno okupili kod autobusa, kojem je za nepunih pet minuta zaustavljanja na ugibalištu grad Korčula pokušao naplatiti ni manje ni više nego 250 hrvatskih kuna.

Uz onu narodnu »otvorilo se nebo i zemlja« vozimo se preko cijelog otoka do svojeg hotela u Veloj Luci. Zbog lošeg vremena vodičica Višnja donosi odluku da planinarski uspon na Kom odgodimo za sutradan. Slijedi smještaj po sobama i ručak. Slobodno vrijeme obilježila je kiša, koja pada li ga pada, ali usprkos tome jedna ekipa,

naoružana kišobranima, kreće u šetnju gradom. Asocijacija broj jedan – Jasna Zlokic i pjesma »Vela Luka«. Vela Luka se nalazi na zapadnom dijelu otoka Korčule, u jednom od najboljih sidrišta na istočnoj obali Jadrana. U široj okolici su slikoviti otočići, duboke uvale, strmo odsječene hridi i plodne pitome zaravni.

Na red je došla i večera pa se svi okupisemo u hotelskom restoranu da isprobamo i ostalu njihovu hranu. Sve je odlično. Nakon večere dogovor što i kako sutra, malo priče, nakon toga u sobe na zaslužen odmor radi nadoknađivanja neprospavane noći i aktivnog dana za nama.

Vela Luka, more, ti...

Planinarenje s opcijom puni pansion – hotelski smještaj čista je uživancija koju ne može pokvariti ni kiša koja je obilježila i subotnje jutro. Nakon ophodnje oko švedskog stola te usprkos kiši koja i dalje neumorno pada, ide se na jutarnje planinarenje oko Vele Luke. Prvo idemo do Vele spilje na južnom obronku brda Pinskog rata. To je jedno od najznačajnijih arheoloških nalazišta, prava

poslastica za povjesničara poput mene. Ulaz u šipiju širok je do deset i visok četiri metra. Šipija izgledom podsjeća na golemu otvorenu školjku. Tisuće pronađenih ulomaka keramike čuvaju u muzeju Centra za kulturu u Veloj Luci. S terase ispred šipije lijepo se vidi cijela Vela Luka.

Nakon razgleda, čitanja obavijesnih ploča o kojećemu povezanim uz istraživanja, vraćamo se istim putom uz jedno skretanje prema gradu te kroz nekoliko uskih strmih ulica do obale. Uz mali odmor i kavu utvrđujemo da većina želi poći na suprotnu stranu prema brdu Humu (376 m). Prvi dio staze je makadamska cesta, a onda se ulazi na šumski put, pa na vrlo ugodnu stazu. Na vrh Huma došli smo oko podneva, praćeni lagatom kišicom. Vrijeme je sporno, mokri smo i ispod kabanica i preko njih, a gore je izmaglica pa nema nikakva vidika. Na vrhu su polusrušeni vidikovac i električni stup s vodovima, jednom riječju horor. Kratko zadržavanje, povratak u hotel na ručak, brzopotezno presvlačenje u suho. Hvala Bogu, sunce se pojavilo i prestala je kiša. Nakon ručka planinarski dio ekipe ide velikim autobusom prema Maloj Kapji, s namjerom da se popne na Kom. Konačno, moja prva mrkva (KT HPO). Kom je visok 508 metara i kontrolna je točka HPO-a jer je za planinare atraktivniji od najvišeg vrha Korčule, čije je ime Klupca (569 m) i nalazi se

desno od ceste nakon Pupnata u smjeru Vele Luke. Jedva čekam da se krene!

Vrh je izdaleka prepoznatljiv po strmim padinama, ali se iz blizine i iz smjera Male Kapje ne stječe pun dojam strmine. Početak je obećavajući, jak miris stoke i trava, pa zavojita planinarska staza koja se postupno uspinje. Sve vrste kamenja, većeg ili manjeg, glatkog ili oštrog, kamenčića ili glondi, stuba od metar i sve vode gore, uzobilje mirisa, ma prava pravcata uživanja. Sunčano je vrijeme nakon obilne kiše, čist zrak, kratki rukavi... Mažemo se kremama za sunčanje, a poželjno je imati i kapu na glavi. Uzak, ugažen, na

Vela Luka

nekim mjestima zarastao put penje se kroz bujnu makiju, a zatim kroza šumu do odmorišta s drvenim klupama.

Malo prije odmorišta lijevo je odvojak kojim se stiže do jame Komoračišće s velikim otvorom. »Kamen veći s lijeve strane, digni nogu, pazi drvo s lijeve strane, glonđa, oštro lijevo skreni, lijevo

pazi strši kamen, odlično, udri u kanal i nogu pred nogu, pazi korijen« slušam pažljivo upute i sve ide ko po špagi. Nakon još nekih dvadesetak minuta stižemo na hrbat. Damir je odličan oslonac i planinarska potpora, dobro me upućuje. Gore i samo gore, noge idu same, naravno uz kontrolu mozga i prema uputama. Strmo desno i izbjijamo na vrh kao Messi i Ronaldo zajedno.

Damir, Sanja i ja primamo čestitke ekipe koja se prostrla po vrhu poput guštera na suncu. Na vrhu fotografiranje, iće i piće, zafrkancija, od svega pomalo. Nikola i ja krećemo nizbrdo ranije kako nas ostali ne bi predugo čekali kod autobusa. Silazim polagano po stjenovitoj stazi, oprezno kao po jajima i bez ikakve žurbe, korak po korak. Tijekom silaska Željka zapaža da Nikola i ja odlično funkcioniramo kao otac i sin. Odakle ti to da smo otac i sin? Pa tako se priča, a obojica imate plave oči. Vjerujem da se tamo još uvijek čuje jeka našeg smijeha. Tako sam na Komu dobio novog tatu.

Stižemo do autobusa. Prije polaska razgovaramo s domaćinom s farme koji govori da ima

Vršni dio Koma

sedamdesetak godina i da nijednom nije išao na Kom. A mi potegnuli iz Zagreba da bismo se popeli gore! I to ti je život.

Jedan dan na Lastovu

Stigla je i nedjelja, dan za odlazak na Lastovo. Prekrasan je sunčan dan, idealan za planinarsku plovidbu. No, vjetrovka i kapa/traka nužni su na brodu s obzirom na vjetar tijekom plovidbe. Znatiželjni putnici penju se na vidikovac iznad kapetanske kabine pa i ja koristim priliku. Uživamo u dobrom društvu, suncu, vjetru i moru te nakon dva i pol sata plovidbe sretno uplovljavamo u uvalu Zaklopaticu na sjevernoj strani Lastova. To je inače omiljeno odredište nautičara zbog svog položaja, odličnih GT-a (čitaj gastro točaka) i usluga za nautičare.

Vjerovali ili ne, Lastovo ima 200 km pješačkih staza. Pripremili smo se za hodanje, namazali kremom za sunčanje i stavili kape na glave te... put pod gojzerice. Idemo najprije malo cestom pa na markiranu šumsku stazu. Prolazimo kraj vodospremnika, potom ostataka kuće. Cijela je staza laka i primjerena svima. Sa staze prelazimo na cestu po kojoj stižemo u podnože lastovskog vrha Sozna. Uspon na vrh počinje kod farme na prijevoju ceste Ubli – Lastovo. Nakon dvadesetak stuba izlazi se na ugažen put. Staza se uspinje

razmjerno strmo, naravno da kamenja ima kao u bajci. Zavojita je, stjenovita, sve strmija, pa kroz tunel od srušenog debla. Pod nogama frca pomično kamenje. Zahvaljujući i uputi i upornosti uspinjem se na vrh bez teškoća. Drugi od predviđena tri vrha Hrvatske planinarske obilaznice ovjekovječen je žigom u mojoj planinarskom dnevniku.

Odmor kao i uvijek prekratak, ali tako mora biti. Hodalačka ekipa od 17 planinara kreće prema najvišem vrhu Lastova, Humu (417 m), manjim dijelom asfaltiranim cestom, a onda »planinarskim autoputom« – širokim pokošenim stazama u zavojitom stilu. Radni naziv ove ture mogao bi biti »Kako staviti soli na rep Fištreku?« Ekipa prolazi pored crkvice sv. Luke, a na vrhu je crkvica sv. Jurja. Vidokrug nadaleko, ali s udaljenom izmagnetom koja je priječila bistar vidik. Slijedio je brz povratak do broda kako ostatak ekipe ne bi pojeo sve ribe koje su pripremljene za ručak. Poslije su neki od sudionika izleta te iste neprobavljenе ribe ipak (po)vratili u stanište s broda koji se ljujao kao orahova ljuska na uzburkanom moru.

Za taj uspon i silazak do uvale Zaklopatice trebala su nam tri sata. Ostatak društva spustio se sa Sozna do ceste, a s njima i ja. Po cesti smo se dokotrljali do mjesta Lastova. Nema planinara koji voli tabanati po asfaltnoj cesti u gojzericama.

Uvala Zaklopatica sa Sozna

Jednoličnost ceste razbili su crteži po kamenim stijenama na desnoj strani. Domišljati je umjetnik u dvije boje iskoristio izboćine na kamenju i udahnuo im život crtajući jednostavna lica i profile. Tko li je zaslužan za te crtarije – lastovske markacije? Tijekom cestarenja bio sam na čelu kolone s vodičem Ivanom, tako da sam kao drugi saznao

da moramo krenuti natrag istim putom, po cesti, jer su se brodovi zbog jačanja vjetra morali vratiti u Zaklopaticu.

Dio naše ekipe prošao je kroz Lastovo, a nekolicina je posjetila meteorološku postaju na brdu iznad Pjavora. Lastovo se nalazi na brdu i nema vidika na more, ali zato ima uske uličice popločane kamenjem i glavni trg na kojem se nalazi prekrasna crkva sv. Kuzme i Damjana. Posebnost mjesta su fumari – kućni dimnjaci.

Nakon okupiranja mjesnoga ugostiteljskog objekta i gašenja žedi hmeljskom prerađevinom iskoristili smo taksi usluge lokalca – po osam nas u autu u više se tura odvezlo u početnu luku. Tamo smo imali što vidjeti: ispred broda, ali i na njemu, sve je bilo spremno za pravi pravcati dalmatinski ručak: skuša, blitva, krumpir i vino. More nas lagano ljulja, kruh umačemo u carstvo maslinova ulja, a mlada ekipa s pametnog telefona čita o otoku Lastovu.

Danas se Lastovo u turizmu naročito promovira očuvanom prirodom i autentičnom mediteranskom arhitekturom. Na Lastovu, za razliku od velikog dijela drugih otočnih središta u Hrvatskoj,

Zadovoljstvo na Lastovu

nema apartmanskih naselja, velike izgrađenosti ni betonizacije. Svoju netaknuta bioraznolikost i bogatstvo otok Lastovo duguje onoj narodnoj poslovici da je svako zlo za neko dobro. Naime, tijekom druge polovine 20. stoljeća JNA je militarizirala otok gradeći mnogobrojne vojne objekte, kontrolirala i ograničavala kretanje ljudi, dovodila mnogobrojno vojno osoblje i utjecala na cijelokupan život na otoku. Osim toga, strancima je bio zabranjen pristup na otok tako da nije bio moguć ni razvoj turizma. Upoznavajući se s Lastovom na internetu, našao sam podatak kako se u južnoj uvali između Pasadura i Prežbe nalazi bunker za podmornice. Postoji još jedan sa zapadne strane otoka, između Prežbe i Mrčare. Jedan se bunker nalazi na otoku Prežbi. Danas je to centar za nautički turizam i ronjenje. U toj uvali nalazi se otočić Makarac na kojem je ostao toranj iz toga doba. Nije poznato postoji li podzemni prolaz između Makarca i Prežbe ili se do Makarca dolazi čamcem.

I tako, uz lagano ljuštanje, ali uz jačanje vjetra, uz dobro vino i odličan ručak na brodu te nakon svih gore navedenih činjenica o Lastovu došlo je vrijeme da se krene. Isplovljavamo i svima biva jasno da se ovaj put nitko neće penjati na zapovjedni most. Sa svakom miljom postaje nam jasnije da nismo na čvrstoj podlozi. No veseli kakvi jesmo – glas po glas – i po cijelom se brodu ori naša pjesma. Bez naglog prijelaza valovi postaju sve viši, naš se brod sve više diže uvis i spušta natrag u pobjeđnjelo more koje zapljuškuje zaštitnu ceradu sa strane broda. Ekipa »mučnina« lagano puni vrećice rabljenim ručkom te istim tim vrećicama markira pomorski put kojim smo prošli. S vremenom na vrijeme more uđe između

Karakteristični lastovski fumar

rubova zaštitne plastike na palubu. Brod se ljujla sve više, pjesma postaje jača, a formirala se i kladiionica o pitanju tko uopće može hodati po brodu.

Konačno smo odahnuli uplovivši u Velu Luku s dva sata zakašnjenja. Kao nagradu za ovu avantuру hotel je nakon većere organizirao živu glazbu. Zanimljivost benda svakako je sestra pjevačice Jasne Zloković. Pjesma i ples, veselo i opušten nakon burnog dana. Po završetku fešte planinarska ekipa prije spavanja sprema sve stvari za sutrašnji ranjutarnji polazak.

Do vrha Pelješca i natrag

Četvrti je dan putovanja, sat pokazuje 4:44. Budimo se i ustajemo rano jer je nakon Korčule i Lastova danas planiran uspon na vrh Pelješca. U veliki autobus ukrcava se dio društva koji će se danas penjati na Sv. Iliju, dok ostatak društva spava pa će poći manjim autobusom. Jučer smo preuzezeli pakete s doručkom i ručkom. Prema planu ukrcavamo se u trajekt u 7 sati te se smještamo u prazan salon koji pretvaramo u rođendansku pozornicu. Vjerujem da još nikada nije toliko ljudi na trajektu pjevalo rođendansku pjesmu; uz zdravlje i sreću našoj dopredsjednici Višnji poželjeli smo još mnogo planinarskih izleta.

U Orebiću ukrcavamo dvoje planinara mještana, a istovremeno iskrcavamo dvojicu naših planinarskih junaka – Fištrela i Danijela, koji kreću na Svetog Iliju s obale mora. Treba li reći da su se njih dvojica na vrh popela prije svih ostalih?

Dok autobus grabi po brojnim zavojima, potvrđuje se zašto je dobro za planinarenje imati iskusnog vozača koji je ujedno i vlasnik autobusa.

Brdo Sveti Ilija na nazužem dijelu poluotoka Pelješca

Naš se Ivan bez ikakvog dvoumljenja provezao pokraj Nakovana, polazne točke za uspon, te nastavio dalje poput Ramba po makadamskoj cesti.

Zanimljiv lokalitet! U Spili kod Nakovana pronađeno je tridesetak komadića bjelokosti koji tvore mozaik jedne od najstarijih astroloških tablica na svijetu (oko 2200 godina). Autobusom skraćujemo patnju tabanjanja po makadamu od četiri kilometra, a ujedno i rok trajanja amortizera na autobusu. Nakon uzbudljivog drmusanja stižemo na »parkiralište« zvano Pišćet.

Već na prvom koraku shvaćam da će to za mene biti jako zahtjevan uspon. Staza ide odmah strmo uzbrdo. No, najvažnije je od svega da imam potporu jednog inženjera i dvojice pravnika: Damira Bajsa, Nikole Cetine i Branimira Gojaka. Puštamo kolonu da krene naprijed, povremeno nas mimoilaze manje ekipe naših, ali i planinara stranaca. Našem četvercu na pariće pridružuju se Ivan i Dolores, tako da smo postali omanje društvo.

Tijekom toga prvog dijela uspona prolazimo kroz nevidljivu zavjesu opojnih mirisa mnoštva bilja, grmlja i trava. Brdo Sveti Ilija jedino je mjesto na svijetu gdje raste dalmatinska iglica,

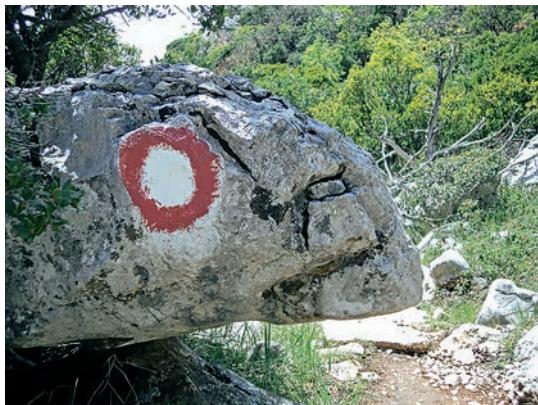
a jedno je i od rijetkih područja gdje možemo naći kratkozubu kadulju. Obronci brda jedno su od najbogatijih nalazišta samoniklih orhideja u Hrvatskoj. Istini za volju, nakon sat i nešto uspona mirise iglice, kadulje i orhideje nadjačali su naši poznati potpazušni planinarski »mirisi«. Znoj se cijedi s nas, s vremena na vrijeme zastajemo, obvezno je pitи ili pojesti voće kao dodatak. Uspinjemo se čas po kamenim dionicama, čas po stjenovitom tepihu. Ovo planinarenje-kamenjarenje za sve je mnogo zahtjevnije nego primjerice Sozanj ili Kom.

No što može zaustaviti nosoroga kad ide po treću mrkvu? Ništa. Ali ovdje nisam znao što me još sve čeka do vrha. Pristizemo na veliku travnatu visoravan s planinarskom kućom, klupama pred njom te mnoštvom djece, tako da sam zbog profesionalne deformacije i prije nego što su to moji pravnici i inženjer predložili, rekao da idemo dalje. Naravno da smo prije pokreta izroštiljali moj energetski pripravak orašastih i inih plodova. Puštamo glavninu naše ekipe da prođe pa i mi krećemo dalje, inženjer, profesor i dva pravnika. Staza je planinarski autoput.

Prolazimo pokraj dijela šume koji divlje svinje koriste kao restoran – poveći komad terena izrovan je i prekopan. Povremeno mimo nas prolaze manje

skupine sudionika pohoda. Ovdje negdje doživjeli smo istinsko ukazanje. Naime, ukazali su nam se planinarski Apolon i Afrodita, mladić i djevojka grčke grade i minimalističke odjeće. Domaćini najavljuju da nas sada čeka pravi uspon, po njihovim riječima četvrt sata strmine. Oprezno, bez žurbe, s puno usmjeravanja, stvarno je strmo, strmo i nagnuto. Nije jednostavno jer kamenja ima kao da je kamenio doba. Srećom izmenjujem i kombiniram dva pravnika i inženjera, nekako računam da me svaki korak dovodi bliže. Naporno je, glava mi kuha, noge idu same, pozorno pratim uputu vodiča. I sav se taj uložen trud isplatio. Nakon jednog poduzeđeg uspona stižemo na hrbat po kojem izlazimo na vrh. Veliko hvala Branimiru, Damiru i Nikoli na potpori. I treći je žig u mojoem dnevniku!

Uf, doista se ne sjećam kada sam bio tako umoran. Odmaram glavu, ali i noge. Iće, piće i fotografiranje. Oduzimam mozgu pravo da razmišlja o silasku pa se prepustam opisu vidika koji se pruža na sve strane uokolo. Lijepo se vide Pelješac i otok Korčula, a u daljini Mljet i Hvar. Vidi se dobro i jugoistočni dio Biokova.

S ekipom na vrhu, prekrasan osjećaj, grickamo orašasti miks iz tapervera. I sretan i ponosan i umoran. »Vi ste Željko Brdal?« čujem jak muški glas i primam još jači stisak ruke. »Htio bih vas upoznati. Moje je ime Ranko, član sam HGSS-a. Htio bih vam reći da rado čitam vaše članke u Hrvatskom planinaru, odlični su.« I kako nakon takve pohvale ne pisati članke? Evo, ovaj tipkam već danima te se nadam da moj novi poznanik Ranko sada uživa u čitanju.

Vršni dio Svetog Ilike na Pelješcu

Željko Brdal s prijateljima iz HPD-a Željezničar na vrhu Pelješca

Nakon uspona slijedi spuštanje. Naravno, idemo istom trasom, po kamenim glondama, a tek povremeno po ravnijoj i travnatijoj podlozi. Tijekom silaska susrećemo nekoliko dueta ili trija koje sačinjavaju bivše, sadašnje ili buduće miss Dalmacije. Budući da ih ne mogu vidjeti, uživam u nadmetanju inženjera i pravnika u opisivanju ljepote spomenutih planinarki. Tako korak po korak stižemo do strmog detalja koji je ostao na istom mjestu. Sada po njemu oprezno, polako, pažljivo, prema dolje. Je li me strah? Naravno da jest. Ekipa me pazi i čuva, a ja se na takvim mjestima više brinem da se nekome od njih ne dogodi neka nezgoda.

Bez nevolja stižemo na mjesto okupljanja sudiонika pohoda. Veselimo se iću i piću, ponajprije hladnom pivu i grahu. A kad tamo šok, nevjericu: graha ima, ali za piće – ništa. Poruka organizaciji za sljedeću priliku: obvezno prisrbite piće. Šok izazvan tom informacijom pokreće nas na nastavak spuštanja prema autobusu. Kraće vrijeme staza je naravno prihvatljiva, ali kratko, jer opet slijede velike glonde i kanalići između stijena. Na putu

susrećemo stranca koji nosi bicikl i pita nas koliko još ima do biciklističke staze. Uvjeravam ga da to nije za bicikl, ali on ne odustaje i ide dalje gore.

Nakon ne znam koliko sati hodanja i koliko visinske razlike stigosmo do autobusa. Sručio sam se u sjedalo umoran kao rijetko kada. I paf! Autobus bi krenuo, ali ne može proći zbog automobila parkiranog na uskoj cesti. Naposljetu je skupina muških doslovce odnjela jedan auto u stranu da bismo mogli nastaviti prema Orebicu.

Kad smo u ugostiteljskom objektu utažili žeđ, krećemo prema Zagrebu. Pelješac, Ston i evo nas opet pred Bosnom i Hercegovinom. Srećom ovaj nas put puštaju bez zaustavljanja. Uz dovoljan broj stajanja i odmaranja tijekom puta, u Zagreb se vraćamo u utorak, u dva sata poslije ponoći, umorni, ali jako zadovoljni. Raštrkasmo se kôrakova djeca, što vlastitim prijevozom što taksijima.

Bio je to nezaboravan izlet. Nadam da sam uspio dočarati što smo sve otplaninarili i vidjeli (?) tijekom četiri dana. Savršen spoj mora i planina, planinarenja i druženja, baš onako kako to volimo mi planinari.

Planinarske obilaznice i natjecanje »Gojzerica«

60 godina tradicije planinarskih obilaznica u Hrvatskoj

Alan Čaplar, Zagreb

Iako u planinarstvu nema sportskih natjecanja, ono nije sasvim lišeno natjecateljskih elemenata. Mnogi će se planinari rado pohvaliti usponom na neki visok vrh i odmjeravati svoj uspjeh usporedujući ga s usponima drugih planinara. Slično tome, velik broj planinara obilazi planinarske obilaznice i prati popise u kojima se evidentiraju svi planinari koji su prema zadanim pravilima obišli određene ciljeve u planinama. Taj je način posjećivanja planina u Hrvatskoj danas vrlo popularan, premda se možda čini da je zlatno doba »transverzalnog planinarenja« završilo prije nekoliko desetljeća.

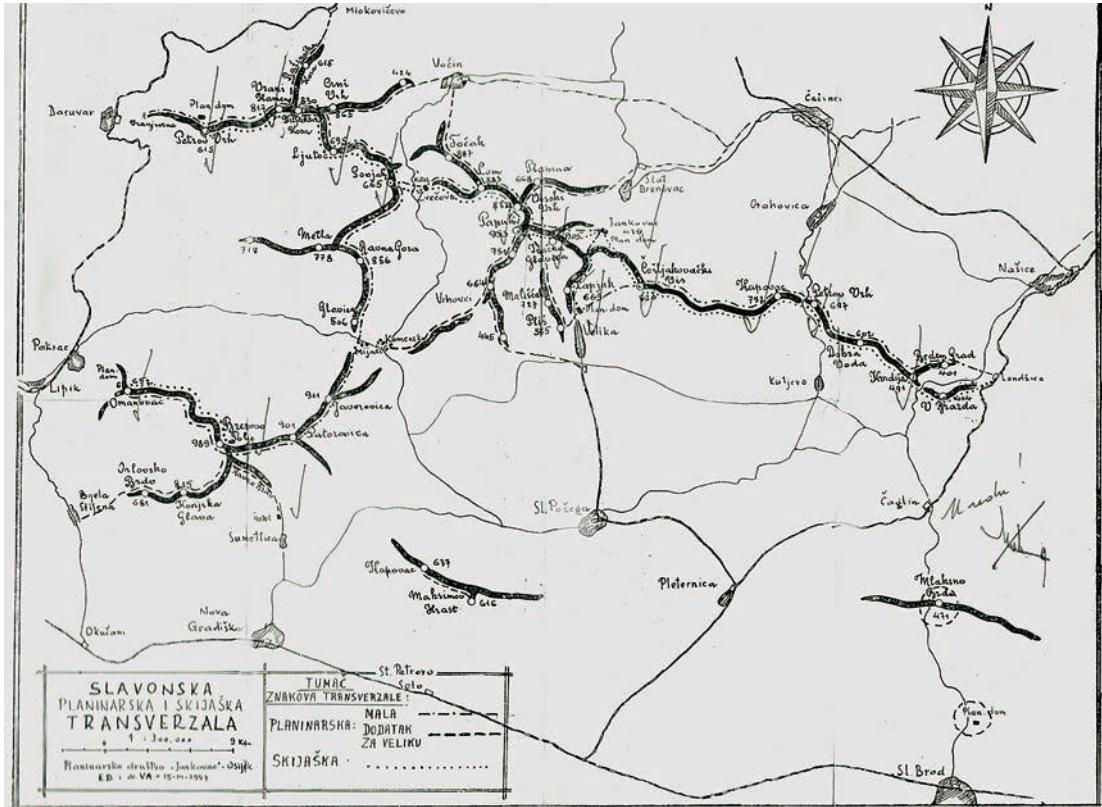
Planinarsku obilaznicu čine planinarska odredišta povezana u smislenu cjelinu, za čiji obilazak planinarska udruga ili drugi upravljač koji se skrbi o obilaznici nagrađuje posjetitelje koji ispune zadane uvjete. Planinarska obilaznica može biti put, splet putova, skup nepovezanih točaka u planinama ili planinarski izazov bez određenih točaka, ali s nekim drugim uvjetima obilaska. Obilazak se potvrđuje otiscima žigova postavljenih na kontrolnim točkama u dnevnik ili karton obilaznice ili fotografijama posjetitelja pokraj prepoznatljivih obilježja kontrolne točke. Posjetitelju koji dokaže svoj obilazak prema uvjetima obilaznice organizator dodjeljuje prigodnu nagradu, obično značku ili pisano priznanje, a one kojima je dodijeljeno priznanje upisuje u knjigu posjetitelja. Neki umjesto značke ili pisano priznanja dodjeljuju bedž, skulpturu ili kakav drugi predmet, a neki samo evidentiraju posjetitelja ne dodjeljujući priznanje. Planinarske se obilaznice razlikuju po težini i trajanju, a obično omogućuju planinaru da, krećući se najlakšim putom, upozna najvrednije planinarske ciljeve u nekoj planini ili regiji. Najkraće među njima mogu se obići za pola dana, a za najduže treba i godina.

Ove se godine navršava točno 60 godina od otvaranja prve planinarske obilaznice u Hrvatskoj. Slavonsku planinarsku transverzalu, danas Slavonski planinarski put (SPP), otvorili su 1957. PD Jankovac, Osijek i Planinarski odbor Slavonije, a danas se o njemu skrbi udruga »Slavonski planinari«. Trasa SPP-a nekoliko je puta mijenjana, a u osnovi markacije kružno obuhvaćaju čitav vijenac slavonskih planina. Glavna mu je namjera prikazati gorovit dio »ravne« Slavonije, a omogućuje uživanje u prostranim slavonskim šumama. Danas SPP ima 35 kontrolnih točaka i može se obići za tjedan dana.

Nedugo nakon SPP-a otvoreni su 1958. kružni planinarski put »Kroz Samoborsko gorje«, Zagorski planinarski put i Karlovačka transverzala. Sve su tri obilaznice aktivne i danas. I u dalnjim se godinama otvaralo po nekoliko planinarskih obilaznica godišnje, a njihovo je trasiranje i obilaženje postalo svojevrsnom modom i među planinarima steklo mnogo poklonika. Nekadašnji naziv »transverzala«, uobičajen do osamostaljenja Hrvatske, u kratkom je

Utiskivanje pečata u dnevниke na kontrolnoj točki Belečkog planinarskog puta

Prikaz Slavonskog planinarskog puta iz vremena kada je taj put uspostavljen

vremenu istisnuo iz uporabe nov naziv »planinarska obilaznica«. Izraz »transverzala« nije bio idealan jer je većina putova koji su otvoreni u 60-im, 70-im i 80-im godinama 20. stoljeća zapravo bio longitudinalan (uzdužan, a ne transverzalan, tj. poprečan). Na terenu se trase planinarskih obilaznica često, osim uobičajenim planinarskim markacijama, dodatno obilježavaju određenim znakovima, na primjer brojkom (1 – Planinarski put po Medvednici), slovima (G – Goranski planinarski put, KPP – Kapelski planinarski put) ili znakom obilaznice (Beži Jankec), kako bi se razlikovale od ostalih obilježenih planinarskih putova.

Obilaznice su posebno prepoznatljive po svojim značkama pa su čak neki planinari svojedobno rado nosili šešire ukrašene desetcima značaka. Pomalo je ironično što prekrasne značke za koje se treba toliko potruditi danas više nitko ne nosi na planinarenje, već ih svi koji ih posjeduju ljubomorno čuvaju kod kuće.

Neke planinarske obilaznice otvorene prije mnoga godina danas su zapuštene i neaktivne,

no mnogo se starijih obilaznica i danas obilazi, a stalno se otvaraju nove. Jedna je od najatraktivnijih i najbolje trasiranih obilaznica Velebitski planinarski put, koji se proteže uzduž Velebita, od Zavižana do Paklenice. Središnja obilaznica u Hrvatskoj jest Hrvatska planinarska obilaznica. Ona ima 152 kontrolne točke i šest stupnjeva priznanja. Brončana značka može se stići već nakon desetaka izleta i posjećenih 25 kontrolnih točaka. Nacionalnog su značenja i obilaznice »Hrvatske planinarske kuće« (kontrolne su točke svi domovi, kuće i skloništa) HPD-a Željezničar iz Zagreba i »Najviši vrhovi hrvatskih županija« PD-a Ericsson Nikola Tesla iz Zagreba.

U susjednoj je Sloveniji najstariji takav put osnovan 1953. i nazvan »Transverzala po slovenskih gorah od Maribora do Kopra«. Poslije je preimenovan u »Slovenska planinska transverzala od Maribora do Kopra«, a danas se zove »Slovenska planinska pot od Maribora do Ankaran«. U Srbiji je prva obilaznica osnovana 1956., u Bosni i Hercegovini 1958., u Mađarskoj 1961., u Italiji

1969., u Austriji 1970., a u Makedoniji 1985. godine. Od 1957. do danas u Hrvatskoj je otvorena 141 obilaznica, a one su i dalje omiljene među planinarima.

U 60 godina od uspostave prve obilaznice umnogome se promijenio njihov koncept. Prve planinarske obilaznice bile su uzdužni putovi sa zadanim trasom i jasno zadanim kontrolnim točkama na toj trasi. S vremenom su osnivači obilaznica smislili i mnogobrojne drugačije uvjete za stjecanje priznanja pa danas tek manji broj obilaznica ima zadani trasu i obilježja uzdužnog puta. Budući da je mnogim planinarkama jednostavnije zadane ciljeve u planinama obilaziti »točkasto«, a ne po zadanoj trasi, mnoga su planinarska društva počela osnivati obilaznice bez zadane trase. Tako je koncipirana i Hrvatska planinarska obilaznica. Posljednjih je desetljeća sve više obilaznica na kojima ni kontrolne točke nisu zadane nego ih obilaznik sâm izabire prema određenim uvjetima (početno slovo imena vrha, zbroj nadmorskih visina, određen broj bilo kojih vrhova itd.). Zbog takve je evolucije danas prilično nezahvalno pokušavati definirati planinarsku obilaznicu. Razmislite i sami: je li to natjecanje (u planinarstvu nema natjecanja!), put (danas većina planinarskih obilaznica nema zadani trasu, a mnoge nemaju čak ni zadane kontrolne točke!), nagradna igra (zvuči li vam to neobično?) ili nešto četvrtto? Uočimo i da kontrolne točke, ako su zadane, katkad uopće nisu u planinama (npr. kontrolna točka HPO-a je Alpinistička zbirka ogulinskog Zavičajnog muzeja), a nemali broj obilaznica ima i kontrolne točke na neznatnoj nadmorskoj visini, pa i na samoj morskoj obali.

Svim je obilaznicama zajedničko jedino to što imaju uvjete koje određuje upravljač i dnevnik u kojem planinar evidentira svoj posjet kontrolnim točkama u skladu s uvjetima obilaznice.

Katkad je teško razlikovati planinarske obilaznice od planinarskih pohoda. Naime, neki pohodi imaju karton za utiskivanje žigova i spomen-priznanja, nalik planinarskim obilaznicama. Međutim, ne priznaju se kao obilaznice planinarski pohodi koji imaju kartone, žigove i priznanja ako su vremenski određeni i ograničeni pa se obilaze samo određenog dana u godini koji određuje organizator.

Prijepor i zazor od obilaznica kod nekih planinara izaziva i sam njihov smisao. Neki planinari zaziru od njih tvrdeći da »jurenje za žigovima« nije dobar motiv za planinarenje. Drugi ih vrlo rado obilaze birajući za ciljeve svojih izleta točke koje još nisu posjetili i ovjerili žigom u svojim dnevnicima. Dakako, glavni cilj i smisao obilaznica nije skupljanje žigova i fotografiranje na vrhovima nego dovesti planinare na određena lijepa mjesta u planinama, motivirati ih da upoznaju nešto novo ili ih dovesti na mjesta koja vrijedi ponovno posjetiti. Ti se ciljevi upravo zahvaljujući obilaznicama prilično dobro ostvaruju i zato u osnovi nije nimalo loše što one postoje. Ako ih se obilazi na prikladan način, one omogućuju najpotpunije i najsustavnije upoznavanje pojedinih planina pa su planinari obilaznici u pravilu njihovi najbolji poznavatelji. Svaka kontrolna točka odabrana je s razlogom i značenjem te krije neku prirodnu ljepotu ili znamenitost koju vrijedi vidjeti. Planinari koji obilaze Hrvatsku planinarsku obilaznicu nedvojbeno su najbolji poznavatelji

DARKO GRUNDLER

Metalni pečat na vrhu Žbevnice

DAMIR BAJS

Putokaz na Klanjskom planinarskom putu

prirodnih ljepota Hrvatske – ne samo u planinarskoj nego i u općoj populaciji.

Bolje organizirane obilaznice obično su opremljene opširnim vodičima, ponekad s dobrim zemljovidima. U odnosu na susjedne zemlje, u Hrvatskoj posljednjih godina gotovo da i nema nove obilaznice samo s kartonom – gotovo redovito dnevnići sadrže i detaljne opise i fotografije putova, objekata i kontrolnih točaka.

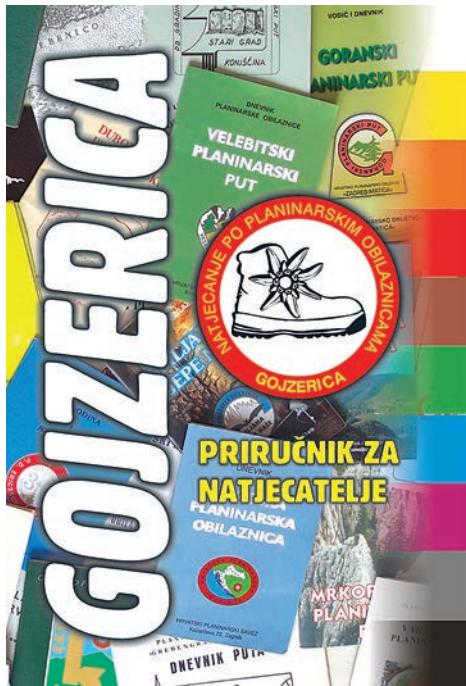
Iako je u pravilu glavna svrha obilaznica omogućiti planinarima povezivanje atraktivnih točaka u planini uz najmanji utrošak vremena, truda i orientacijskih poteškoća, nema sumnje da je značka priznanja za posjet svim kontrolnim točkama mnogima glavni mamac. Utiskivanje planinarskih žigova za neke je osobit ritual, u kojem uživaju, a ispunjeni dnevnići drage uspomene koje listaju s posebnim osjećajem.

Kako bi dodatno popularizirali obilaznice, članovi PD-a Željezničar iz Zagreba uspostavili su 1976. natjecanje »Planinar - transverzalac«. U pravilima toga natjecanja stajalo je da ono namijenjeno planinarima koji u planini ne teže za postizanjem vrhunskih rezultata već traže rekreatiju i obogaćivanje novim sadržajima o planini i prirodi, ali ipak u duhu natjecanja prikladnog za planinare svih dobi i psihofizičkih sposobnosti. U natjecanju je od 1976. do 1991. sudjelovalo 670 planinara iz 110 planinarskih udruga. Natjecanje je imalo deset stupnjeva, a najviši stupanj, za stotinu obilaznica, osvojilo je tridesetero planinara. Osim značke,

Kontrolna točka (Televrin na Osoršćici)

ALAN ČAPLAR

planinari-transverzalci dobivali su pečate sa svojim imenom i znakom »Planinar-transverzalac«. Autor toga natjecanja bio je Krešimir Ormanec (1942. – 1996.), svojedobno pročelnik Komisije za omladinu i Komisije za planinarske puteve PSH-a.

Da je ta inicijativa polučila očigledan uspjeh dokazuje i činjenica da upravo zagrebački HPD Željezničar ima najbogatiju povijest i vezu s obilaznicama. Uz to što njegovi članovi hodaju obilaznicama drugih planinarskih udruga, društvo se i samo skrbi o čak šest obilaznica. To su »Hrvatske planinarske kuće«, »50 vrhova za 50 godina HPD-a Željezničar«, »Četiri godišnja doba na Oštrcu«, »Špiljama Lijepe Naše«, »Od vrha do vrha« i »Beži Jankec«. »Istarski planinarski put«, koji je također utemeljilo to društvo, danas je pod upravom Istarskoga planinarskog saveza.

S namjerom da nastavi tradiciju, HPD Željezničar ustanovio je prigodom Dana željezničara 5. listopada 2001. novo natjecanje po planinarskim obilaznicama pod nazivom »Gojzerica«. Cilj mu je potaknuti planinare na sustavno obilaznjenje planinarskih obilaznica. Natjecatelj koji dokaže da je ispunio uvjete određene pravilima stječe pravo na priznanje određenog stupnja u obliku značke određenih boja – »gojzerice«. Ove je godine natjecanje prošireno s 10 novih stupnjeva

priznanja, pa »Gojzerica« sada ima 40 redovnih stupnjeva priznanja i 5 posebnih priznanja.

U natjecanju »Gojzerica« priznaje se obilazak planinarske obilaznice koju je u dnevniku obilaznice ovjerio njezin upravljač. Ako upravljač više ne ovjerava završetak obilaznice (npr. jer ona više nije aktivna), priznat će se obilaznica za koju natjecatelj originalnim dnevnikom dokaže da ju je počeo obilaziti dok je još bila aktivna te da je prema pravilima ispunio njezine uvjete. Od 2020. neće se priznavati obilaznice za koje natjecatelj nema ni originalan dnevnik niti ovjeru upravljača.

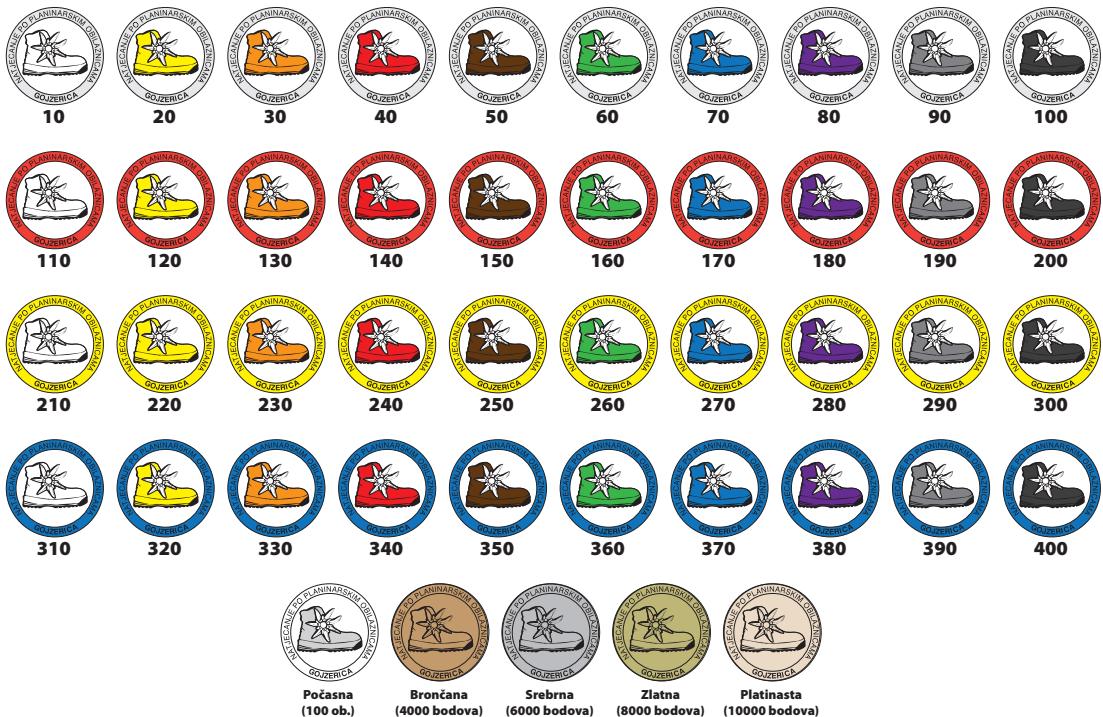
Svaka se obilaznica može prijaviti samo jedan put tijekom natjecanja. Obilaznica koja ima više stupnjeva priznanja može se prijaviti za natjecanje kad obilaznik stekne prvi stupanj priznanja. Sljedeći stupnjevi priznanja ne evidentiraju se u natjecanju kao nove obilaznice. Iznimno, za dvije obvezne obilaznice prijavljuje se svaki postignut stupanj. Obvezne su obilaznice Hrvatska planinarska obilaznica (HPO) i »Hrvatske planinarske kuće« (HPK). Uz planinarske obilaznice u Hrvatskoj, pod istim se uvjetima priznaju i one u drugim državama. Popis obilaznica obuhvaćenih natjecanjem dopunjuje se i ažurira prema potrebi, a najmanje jednom godišnje.

Da bi stekao neki od prvih 10 stupnjeva priznanja, natjecatelj mora obići zadan broj obilaznica po vlastitom izboru i postići određen stupanj dviju obveznih obilaznica. Za svaki

Autor natjecanja Gojzerica Bernard Margitić na kontrolnoj točki jedne od mnogobrojnih obilaznica koje je obišao

Stupnjevi priznanja u natjecanju Gojzerica

slijedeći stupanj priznanja potrebno je obići deset obilaznica više. Boje značaka (»gojzerica«) nižu se istim slijedom kao za prvih deset stupnjeva, s tom razlikom što značke za obilazak 110 – 200 obilaznica imaju crveni prsten, nalik na planinarsku markaciju, značke za obilazak 210 – 300 obilaznica žuti prsten, a one za obilazak 310 – 400 obilaznica plavi prsten. Komisiji za planinarske obilaznice HPD-a Željezničar u ovom je trenutku poznato 459 planinarskih obilaznica, a njihov je aktualan popis dostupan na web stranici www.hpdzeljeznicar.hr.

Natjecanje »Gojzerica« danas ima i dodatnu dimenziju jer je mnogima koji obilaze planinarske obilaznice svaka značka uspomena na iznenadno preminulog autora »Gojzerice« Bernarda Margitića (1956. – 2016.), koji je i sam bio zanesenjak i zaljubljenik u planinarske obilaznice i neumoran promotor tog natjecanja. Bernard se također istaknuo kao vodič, markacist, inicijator osnivanja novih obilaznica, član Komisije za planinarske puteve HPS-a, predsjednik HPD-a Željezničar i član Izvršnog odbora HPS-a. Među prvima je obišao 150 kontrolnih točaka Hrvatske planinarske obilaznice, a do 2016. obišao je 381

obilaznicu u Hrvatskoj i izvan nje, po čemu je hrvatski rekorder.

Broj natjecatelja iz 56 planinarskih društava koji su do danas stekli uvjete za dodjelu »gojzerice« veći je od 300. Među njima su planinari u dobi od 4 do 91 godine. Najuspješnije su natjecateljice Vida Ofak iz Kočevja (Slovenija) s osvojenih 36 »gojzerica«, Romina Vidrih iz Rijeke s 34 i dopredsjednica HPS-a Jadranka Čoklica iz Varaždina s 31, a od natjecatelja pokojni Bernard Margitić iz Zagreba s 38 »gojzerica«, Ronald Schreiner iz Zagreba s 37 i Zdenko Kristijan iz Samobora s 35. U »Gojzerici« je do početka rujna ove godine evidentirano čak 21.180 završenih obilaznica (!).

Te velike brojke, ali i veselje koje ispunjava svakog planinara kad završi neku obilaznicu ili stekne »gojzericu« dokazuju da je zamisao prema kojoj su prije 60 godina osnovane prve planinarske obilaznice u Hrvatskoj pala na plodno tlo. Motivirala je generacije planinara da se što više kreću planinama tražeći uvjek nove ciljeve i izazove. Mnogi su planinari obogatili svoj planinarski život otkrivajući mjesta koja vjerojatno ne bi vidjeli da ih tamo nije uputio dnevnik neke planinarske obilaznice.

Hrvatsko-crnogorske planinarske veze

Mala memoarska kronika

prof. dr. Željko Poljak, Zagreb

Povod da ovo napišem bila je skupština Balkanske planinarske unije i svečana akademija Planinarskog saveza Crne Gore održana 3. lipnja 2017. u Kolašinu, na kojoj mi je dodijeljeno »posebno priznanje za dugogodišnje zalaganje za afirmaciju i publiciranje crnogorskih planina i suradnju između planinarskih saveza Hrvatske i Crne Gore«. Moram istaknuti da je u Hrvatskoj bilo mnogo planinara koji su zavoljeli crnogorske planine te je vrijeme da se nešto napiše o stoljetnim hrvatsko-crnogorskim planinarskim vezama, makar na anegdotski način.

Dva su glavna razloga za te dugogodišnje neprekinute prijateljske veze. Prvi je gotovo magičan gorski svijet u području gdje Dinarsko gorje doseže najveću visinu i ljepotu. Drugi je tradicionalna gostoljubivost kojom gorštaci dočekuju hrvatske planinare i sve one koji vole njihove planine. To je i bio razlog što me 1947. opčinio Durmitor i što sam se nakon završetka studija

medicine, iako sam rođeni Zagrepčanin, 1953. zaposlio u Crnoj Gori.

Orjen

Započet ćemo s Orjenom, graničnom planinom Hrvatske i Crne Gore. Prije 114 godina tadašnji je urednik ovog časopisa prof. Vjekoslav Novotny (1843. – 1928.) u nekoliko nastavaka opisao svoj uspon (1903.) na njezin vrh s Vrbanja. Na toj je visoravni Austro-Ugarska tada imala vojarnu, a žandarmerija zgradu, koju je nakon Prvoga svjetskog rata kupila HPD-ova dubrovačka podružnica Orjen. Novotny je na Vrbanju izazvao senzaciju jer se na vrh uspeo biciklom, što do tada nitko još nije bio.

I drugi uspon na Orjen, 1918., bio je pustolovan. Poduzeo ga je mornarički časnik u Risnu Gjuro Pany (1896. – 1958.), koji je dobio dopust od samo jednog dana. On to u našem časopisu ovako opisuje: »Još 1918. godine sam imao

Planinarska kuća HPD-a Dubrovnik na Orjenu u Crnojgori (Vrbanj)

prilike uspeti se na taj vrhunac, tada sam poduzeo uspon od Risna preko Crkvica na Orjen i preko Hercegogradnog natrag u Boku Kotorsku, prevaliv cijeli put od cca 72 km od zore do mraka.« Pany je i inače bio neobičan čovjek. Za vrijeme rata, kao avijatičar, bombardirao je Veneciju! (njegovu sliku kao pilota dobio sam od obitelji Ružić iz Sušaka). Nakon rata nastanio se u Dubrovniku i ostao vjeran Orjenu: osnovao je s dr. Đurom Orlićem HPD-ovu podružnicu Orjen, nabavio spomenutu žandarsku zgradu na Vrbanju kako bi se preuredila u planinarski dom, razvio je skijanje na Orjenskom sedlu, gdje je sagrađeno i sklonište nazvano njegovim imenom. HPD mu je dodijelio svoje najviše priznanje: imenovao ga je 1931. začasnim članom, 25-im po redu u 67 godina svoga postojanja. Pany je 1945. emigrirao u Urugvaj, gdje je osnovao tvornicu tekstila. Život je završio samoubojstvom.

Orjen je svojom ljepotom osvojio i mene, osobito Subrina stijena i njezini Pasovi. Kad sam 1950. vodio pohod velebitaša na Durmitor, na povratku smo se 24. rujna u Dubrovniku priključili radnoj akciji za obnovu doma na Vrbanju pod vodstvom Ivice Šuljaka, predsjednika PD-a Dubrovnik i gradonačelnika Dubrovnika. Godine 1959. napisao sam prvi vodič po toj planini (»Orjen i njegova skupina«, PSH, Zagreb 1959.). PD Kamenjak iz Rijeke je 1975. pod vodstvom predsjednika Viktora Stipčića (1932. – 2015.)

započeo široku akciju »Krug bratimstva«, kojom je razvijao prijateljske veze s planinarima izvan Hrvatske. Tako je 12. i 13. rujna 1980. organizirao na Orjenu »Susret bratimstva« s PD-om Subra iz Herceg Novoga. Susret je završio velikim slavlјem s crnogorskim planinarna. Opisujući ga, Stipčić u riječkom Planinarskom listu piše: »Svi su pjevali, svi si međusobno čestitali... dokazivali da su jednaki, da su ideje i misli jednakе... sve je bilo veličanstveno... odjekuje pjesma iz razdraganih grla tako gromko da me prolaze tijelom kao neki trnci.«

Kroniku Orjena završit ćemo zanimljivom sudbinom dubrovačkog doma na Vrbanju. Poslije raspada Jugoslavije našao se na teritoriju Crne Gore, ali je nakon Domovinskog rata Crna Gora iznenadila naše planinare lijepom gestom: sredinom veljače 2003. ključ doma vraćen je dubrovačkim planinarna zajedno s 4500 m² okućnice. Za vraćanje u posjed zaslužan je i PD Subra iz Herceg Novog.

Durmitor

Kao srednjoškolac uoči Drugoga svjetskog rata, 1940. godine, putem do škole opazim u izlogu neke knjižare skromnu knjižicu »Durmitor«, tiskanu u Beogradu 1938. Prelistao sam je i odmah me začarala, ali je za dački džep bila teško dostupna – koštala je šest dinara. No jednoga sam se dana ipak odlučio: ušao sam u knjižaru i kupio je. Nisam ni slutio da će taj nevažan događaj snažno utjecati

Savin kuk i Međed
na Durmitoru

Tomislav Jagačić – zaljubljenik u Durmitor

na moj životni put. Autori tog vodiča bili su tada meni još nepoznati Branimir Gušić (1901. – 1975.) i Branislav Cerović (1914. – ?), prvi od njih zagrebački liječnik, a drugi beogradski pravnik porijeklom iz uglednoga crnogorskog bratstva Cerovića u Tušini kod Šavnika. Zanimljiv tekst, prekrasne slike i dobar zemljovid bili su razlozi za odluku: moram na Durmitor! No to mi je uspjelo tek sedam godina poslije, nakon završetka svjetskog rata i kad smo u PD-u Zagreb osnovali Studentsku družinu. Uporno sam nagovarao vodstvo i konačno je Družina pristala da 1949. na Durmitoru održimo početnički alpinistički tečaj. Durmitor nas je zadio, ali je tečaj završio tragično: naš alpinistički instruktor Josip Komen (1925. – 1949.) poginuo je u stijeni. Tada sam upoznao Crnogorce i njihovo legendarno »čojstvo«. Iako još nisu imali gorsku službu spašavanja, pohrili su nam u pomoć tako vješto i pozrtvovno da to nitko od nas ne može zaboraviti. Sljedeće godine ponovno smo bili na Durmitoru, i eto opet neprilike! Jedan je naš član obolio i trebao je u bolnicu, a tada autobusne linije nisu bile još ni u povoju. Priskočio je u pomoć predsjednik crnogorske vlade Blažo Jovanović (1907. – 1976.), po struci pravnik, koji je diplomirao u Zagrebu. Slučajno je bio na Žabljaku i kad je čuo za bolesnog studenta iz Zagreba ponudio nam je svoj automobil za prijevoz bolesnika do bolnice u Nikšiću.

Z. SMERKE

ALPINISTIČKI VODIČ

STIJENE JUGOSLAVIJE

2

11. KOMOVI
12. SINJAJEVINA
13. MORACKE PLANINE
14. MAGANIK
15. ORJEN
16. DURMITOR
17. MAGLJIC
18. BIOC
19. VOLUJAK

Godinu dana nakon toga, 1951., upoznao sam dr. Gušića, i to kao profesora na Medicinskom fakultetu kod kojega sam morao polagati ispit. Sljedećih desetljeća bio mi je i medicinski i planinarski učitelj. Već je tada bio poznat kao legenda hrvatsko-crnogorskog prijateljstva i naš najbolji poznavatelj Durmitora. Dovoljno je spomenuti da je o njemu držao predavanja u inozemstvu i da je 1930. sa svojom suprugom Marijanom, planinarkom i etnologinjom, o toj planini režirao prvi hrvatski dugometražni planinarski film »Durmitor«, k tomu u vrijeme kad se to moglo izvesti samo na ekspediciji način. Imao sam sreću da 1953. pola vojnog roka odslužim u vojnoj ambulanti kod glasovitog mosta na Đurđevića Tari na podnožju Durmitora. Odanle sam, zahvaljujući sanitetskom vozilu, često mogao u posjet Durmitoru. Nagodinu sam kao civilni liječnik ostao u obližnjim Pljevljima i kada sam članove tamošnjeg PD-a Ljubišnja vodio na Durmitor čudili smo se kako nam već na sam spomen Gušićeva imena širom otvaraju vrata i inače gostoljubivi brđani na durmitorskoj visoravni. Nisu ga zaboravili ni nakon četvrt stoljeća!

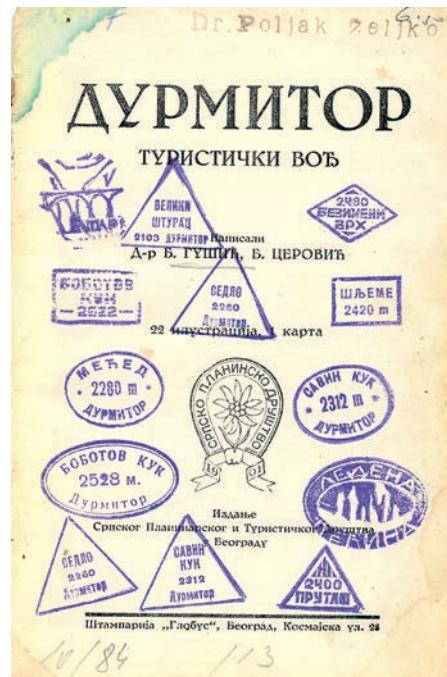
Durmitor je s vremenom postao vrlo popularan kod hrvatskih planinara tako da je samo u ovom časopisu o njemu objavljeno stotinjak članaka, počevši od Pasarićeva 1931. i istodobno opširnog putopisa Josipa Poljaka, pa do opisa prvenstvenih

Cerovićeva posveta

uspona u durmitorskim stijenama sve do naših dana. Posebno valja istaknuti dva varaždinska planinarska publicista. Prvi je Tomislav Jagačić (1924. – 2001.), koji je toliko zavolio Durmitor da je godinama svakog ljeta organizirao autobus za pohod Durmitoru, ponekad karavanu autobusa. Drugi je ing. Zlatko Smerke, koji je neobičnim marom sabrao opise svih prvenstvenih uspona u stijenama Crne Gore, jedinstveno djelo od gotovo 200 stranica, sa zemljovidima i slikama svih opisanih stijena. Naslov joj je »Alpinistički vodič. Stijene Jugoslavije, knjiga 2.« (Varaždin, 1979.)

Još dvije durmitorske anegdote. Kad smo nas petero studenata 1952. poduzeli turu Durmitor – Sinjajevina – Mojkovac, noć nas je zatekla na Sinjajevini u katunu Vratlu, gdje nas je bespri-mjerno gostoljubivo primio na noćenje domaćin Radoje Todorović. Sutradan smo se svi zajedno slikali ispred katuna i domaćinu sam obećao poslati slike kad budu gotove. U Zagrebu sam dao izraditi slike, ali sam nažalost izgubio njegovo ime i adresu. Tek sam se nakon nekoliko godina sjetio imena najbliže pošte – Boan, pa tamo pošaljem slike s molbom da ih predaju nekome sa slike. Nakon nekog vremena stigne mi zahvala domaćina s poimeničnim (!) pozdravom svakom od

Dio durmitorskih pečata

petero članova moga nekadašnjeg društva, kojih se ni ja više nisam točno sjećao. Gotovo pola stoljeća nakon toga slučajno je bio urednik mog vodiča »Hrvatske planine« (Golden marketing, Zagreb, izdanje 1996. i 1998.) Crnogorac dr. Radule Knežević. Iznenadio se kad je kod mene video Gušićev-Cerovićev »Durmitor«, k tome s Cerovićevim vlastoručnim potpisom. Prelistavao ga je sa strahopoštovanjem kao da u rukama drži relikviju i bio je sretan što ga je mogao fotokopirati.

Prokletije

Ovaj je odlomak zapravo sažetak većega članka »Hrvatski planinari u Prokletijama« objavljenog 2010. (HP broj 4, str. 129-133). Opet moramo početi s dr. Branimirom Gušićem, koji je taj najviši i najljepši dio Dinarskoga gorja počeo istraživati još prije Drugoga svjetskog rata, u doba kada to nije bilo lako. Prodrio je sve do njegova najvišeg vrha Jezerca u Albaniji. Kad sam u 55. Ljetopisu HAZU-a (Zagreb, 1949.) pročitao Gušićev izvještaj o još jednoj njegovoj ekspediciji na Prokletije, predložim 1950. tek osnovanom PDS-u Velebit da idemo istraživati Prokletije, tada na glasu kao egzotične i »posljednje bjeline na planinarskom zemljovidu Europe«. Zbog smrtne nesreće našeg

instruktora u stijeni Durmitora godinu prije prijedlog je jednoglasno odbijen kao »riskantan i avanturistički«. Sa mnom je 1951. pristao poći samo kolega s medicine Vlado Gračanin, ali uz uvjet da u stijenama penjemo prvenstvene uspone. Rezultati su bili prvi vodič po Prokletijama koji sam 1952. u nastavcima objavio u ovom časopisu i nekoliko prvenstvenih penjačkih uspona (Sjeverozapadna stijena Žutoga kamen, 14. srpnja 1951.). Budući da je Žuti kamen (2522 m) tada pripadao SR Srbiji, time smo stekli prestižnu titulu prvih alpinista koji su se penjali u Srbiji (danasa ta stijena pripada državi Kosovu). Kad sam se poslije kao liječnik zaposlio na klinici prof. Gušića, nisam mirovao dok nismo 1963. organizirali malu istraživačku ekspediciju u gusinjski dio Prokletija, između prekrasnih dolina Ropojana i Grbaje, u koje mi 1951. zbog blizine državne granice pristup nije bio dopušten. Pridružili su nam se geograf Mirko Marković (1929. – 2009.), poslije akademik, i botaničarka Ljerka Gospodarić. Rezultati su bili izvrstan Markovićev zemljovid toga područja i Gušićev iscrpan opis masiva, oboje objavljeno 1964. u ovom časopisu (broj 3-4). Baza nam je bila u Grbaji kod albanskog roda Ljuljaševića, katoličke oaze u muslimanskom

Gušić u Grbaji prije pola stoljeća

ŽELJKO POLJAK

Karanfili – savršen sklad vertikalna i horizontala

ŽELJKO POLJAK

okruženju, koja je živjela na tradicionalan i vrlo zanimljiv način polunomadskih stočara. Kod njih sam bio još nekoliko puta, a njima zahvaljujem i svoju najmiliju planinarsku fotografiju: veličanstvene okomice Brade (Karanfila) s pitomim horizontalama Volušnice u prednjem planu, snimljenu 29. lipnja 1956. (HP 2010, br. 4, str. 129).

Sjećam se i prvog tečaja gorske službe spašavanja Crne Gore održanog oko 1960. u Grbaji, u planinarskoj kući PD-a Radnički iz Beograda. Bio sam tamo gost predavač. Možda je netko sa slike s tog tečaja još živ pa će se prepoznati. Žao mi je što su Ljuljaševići u bivšoj državi toliko proganjani da su se razišli po svijetu. Dugo sam se dopisivao s njihovim ograncima u Kranju i Parizu.

Danas su Gusinjske Prokletije planinarski dobro markirane i postale su vrlo popularne, čemu pridonosi i izvrstan vodič koji je napisao Gusinjanin Rifat Mulić (sada živi u New Yorku). Lani me pozvao u Gusinje na predstavljanje drugog izdanja svog vodiča, što sam dakako, zbog daljine, shvatio samo kao počast. Upravo dok ovo pišem, javlja mi e-mailom s Prokletija lektor ovog časopisa Robert Smolec da se u Gusinju susreo s Rifatom pa smo razmijenili srdačne pozdrave.

Ljubišnja

Toj sandžačkoj planini posvetio sam onih godinu dana kad sam kao liječnik radio u Pljevljima. Upisao sam se u tamošnje PD Ljubišnja i osnovao alpinističku sekциju. Upisalo se sedam djevojaka, mahom udavača, vjerojatno su im tako savjetovale njihove

majke. Kao pripravnice najprije sam ih odveo na Durmitor, kamo su rado otišle. Čak smo svi zajedno spavali u jednom šatoru, i pravoslavke i muslimanke, što je za tadašnje prilike bilo neobično hrabro. No kad sam im predložio uspon na vrh Ljubišnje (Dernečište, 2238 m), pristala je samo jedna, Olga Ivanović iz plemena Kuča, jer je u toj planini bilo još četnika i njihovih jataka. Komandant pljevaljskog garnizona JNA pukovnik Frbežar (rodom iz Gorskoga kotara) ponudio mi je da za svaku sigurnost ponesem njegov pištolj, ali je Olgi s Kosanice dojavljeno da se ne trebam bojati jer četnici neće dirati liječnika. Uspon je bio zanimljiva dvodnevna pustolovina 14. i 15. kolovoza 1954. smjerom Gradac – Šule – vrh - Bobovo. Nominalno, bio je to službeni obilazak planinskih sela na visoravni Bobovu, gdje je epidemija ospica smrtonosno kosila malu djecu. Po povratku sam se sprijateljio i s Olginom obitelji. Posljedica je bila da sam na svojim koljenima ljaljao ni više ni manje nego – predsjednika SR Jugoslavije 2000./2001. Zorana Žižića (1951. – 2013.)! Zoran, inače Olgin nećak, bio je tada trogodišnji dječak. Njegov otac Živko Žižić (1914. – 1976.) bio je ministar prosvjete u crnogorskoj vladi i mrštilo se na moju vezu s Olgom. Nedavno je u Pljevljima, nakon više od pola stoljeća, oživjelo planinarstvo: osnovan je Planinarski klub Ljubišnja.

Komovi i misterij južno od njih

O ljepoti i skladu te planinske ljepotice drugi su dovoljno pisali pa ovdje samo nekoliko anegdota.

Kada su intelektualci u Gornjem Polimlju, uglavnom iz plemena Vasojevića, osnovali Udrženje naučnih, kulturnih i javnih radnika Polimla, tražili su da napišem prilog za prvi broj njihova časopisa (Tokovi, Ivangrad, 1971.). Tiskali su moju malu povjesnu studiju »Prvi planinarski pisac u crnogorskoj literaturi«, sličnu onoj u kojoj sam opisao prvi planinarski putopis u hrvatskoj književnosti (A. Ć.: »Zora na Učki«, Neven, 1852.). Riječ je o opisu uspona na Komove jednog Crnogorca 1841. godine, no možda je u javnosti više od samog uspona bio zapažen drugi dio naslova moga članka jer tada neki još nisu priznавali postojanje crnogorske književnosti.

Jedan neuspjeli uspon s dr. Gušićem na Komove. Dana 5. kolovoza 1955. stigli smo pod Kučki Kom (2487 m) i prenoćili pod vrhom u praznom katunu Ljubanu s namjerom da se

Grbaja: Prvi tečaj crnogorskog GSS-a

Kučke planine s Bukumirskog jezera: lijevo Pasjak, desno Surdup i Štitan

sutradan popnemo na vrh. Na Ljubanu smo ostali zarobljeni tri dana zbog guste magle. Gušić je htio i dalje čekati, no ostalima je bilo dosta pa smo ga nekako nagovorili na uzmak. Kad smo oko podneva stigli u podnožje u Mateševe, Komovi su blistali u sunčevu sjaju. Sljedećeg smrta ljeta ipak uspjeli; bili smo ne samo na vrhovima obaju Komova, Kučkom i Vasojevićkom, nego i na Carinama iza njih.

Još dva dogadaja na Komovima. Zagrebačka je alpinistkinja Đurđa Sučević kao prva u navezu izvela 1956. tri prvenstvena uspona u Vasojevićkom Komu (smjer A u si. stijeni, smjer X u i. stijeni i d. stup u z. stijeni). Na istom je Komu 2002. poginula Vera Vincek (1930. – 2002.), supruga Zagrepčanina Danijela Vinceka (1926. –), koji se nastanio u Crnoj Gori i stekao ugled istraživanjem crnogorskikh planina. U povodu njegova 80. rođendana objavljen je zbornik s više od 200 stranica pod naslovom »Danijel Vincek« (Podgorica, 2006.).

Kad sam 1949. prvi put zavirio s durmitorske visoravn u dubinu kanjona Tare bio sam općinen željom da doprem i do njezina izvorišta južno od Komova, blizu albanske granice. Želja mi se ispunila tek 1976. Nadao sam se još tješnjem kanjonu od onoga pod Durmitorom, ali kad tamo - prekrasna dolina Veruša i u njoj tada poluprazno

planinsko đačko ljetovalište. Bila je večer i zamolimo prenoćište. Nismo ga dobili jer nismo imali propusnicu za granično područje pa smo ispred porte razapeli šator. Zapodjenuli smo razgovor s jednom postarijom službenicom doma, koja je spomenula da je iz sela Lijeva Rijeka, poznatog kao ishodište crnogorskog plemena Vasojevića.

– Jedan Vasojević mi je svojta, prijenio se mojoj obitelji – rečem joj.

– Kako mu je ime? – zapita ona.

– Boško Zečević, direktor je tekstilne tvornice u Krapini.

– Đeco, pa to je moj sin!

Ostali smo u Veruši kao gosti nekoliko dana.

A što je s druge strane Veruše? Na zemljovidu čitamo: Surdup, Štitan, Smojan – sve sami dvotisućnjaci o kojima u planinarskoj literaturi nema ni retka. Eto prigode za istraživanje! Znatiželja i napor nagrađeni su pravim otkrićem: ledenjačkim Bukumirskim jezerom i nizom predivnih kamenih vrhova Kučkih planina. Među njima Pasjak (2056 m) strši i izaziva poput Matterhorna. Tom slikom uresim naslovnicu ovog časopisa (1975, broj 7-8), a sljedeće godine u broju 9-10 napišem putopis o ljepotama koje su me oduševile. Pitao sam se imaju li učinka takvi putopisi koje objavljujem

u ovom časopisu. Odgovor sam dobio nakon 42 godine i objavljujem ga na kraju ovog članka.

Publicistika

Mnogo godina nakon akademika Gušića upoznao sam i drugoga koautora vodiča na Durmitor iz 1938. Jednostavno sam otišao u kuću koju je Branislav Cerović sagradio nedaleko od Žabljaka pod Durmitorom i zamolio ga za potpis na tom vodiču. I tako je započela naša dugogodišnja suradnja. Kao urednik ovog časopisa nagovarao sam ga da u njemu objavljuje opise manje poznatih crnogorskih planina, a objavio sam i njegovu biografiju kao tadašnjeg doajena crnogorskog planinarstva (1975., broj 9-10, str. 161.).

Prilikom susreta poklonio sam mu prvo izdanie svog vodiča »Hrvatske planine« i predložio mu neka kao najbolji poznavatelj napiše takav vodič po Crnoj Gori. Godinama sam ga poticao na pisanje i kad bi završio neko poglavlje, objavio sam ga u ovom časopisu (npr. »Čudesni vrh«, 1975., br. 9-10). Poticao ga je i Danijel Vincek iz Kolašina i kad je rukopis konačno dovršen, Vincek mi pismom od 15. travnja 1998. predloži da vodiču napišem predgovor: »...Vaše ime, ovdje u planinarstvu Crne Gore, postalo je pravi simbol u predstavljanju ovih planina. Tim činom bi nam učinili veliku čast, zamišljamo da bi tako na trajan način Vaše ime obilježili u ovom vodiču. Naravno time ne bi odužili dug prema Vama, ali toliko se može učiniti u ovom momentu«. Vodič je objavljen uoči raspada Jugoslavije pod skromnim naslovom

»Planine Crne Gore – odabrane planinarske ture«, bez mojeg predgovora i izvan Crne Gore, što je lako shvatiti s obzirom na tadašnje političke prilike.

Vinceku, rođenom Zagrepčaninu, Crna Gora je druga domovina. Doselio se u Kolašin, proučavao crnogorske planine i stvorio Botaničku baštu planinske flore Crne Gore »Dulovina«.

Početkom ovog stoljeća, kad je Cerovićev vodič bio zastario, Vincek je bio član trojke koja je 2004. objavila novi vodič po planinama Crne Gore (Miodrag Kovačević, Ratko Popović i Vincek). Knjiga je prevedena na engleski, njemački i ruski, a ja sam sljedeće godine, u HPD-u Zagreb-Matica, predstavio zagrebačkoj javnosti vodič i koautore koji su radi toga došli iz Podgorice.

Za kraj – pohvale i pokude

Crnogorske planine uljepšale su mi život, ali mi je ljubav prema njima donijela i neprilike. Kad sam za vrijeme Domovinskog rata u ovom časopisu napisao da je za mene Durmitor najljepša planina, a pogotovo kad sam objavio poruku crnogorskih planinara u stilu njihova »čojsztva i junaštva« neka unatoč ratu sačuvamo svoje prijateljstvo za bolja vremena, to je veoma uzrujalo naše branitelje iz dubrovačke regije, gdje su tada bili zasipani granatama iz Crne Gore. Stizale su optužbe da sam jugonostalgičar i da me treba onemogućiti. Pridružili su im se i moji dotadašnji planinarski prijatelji publicisti Tomislav Đurić i dr. Ante Rukavina novinskim člancima sa zahtjevom da me treba smijeniti kao urednika ovog časopisa

Dr Željko Poljak

ПРВИ ПЛАНИНАРСКИ ПУТОПИС У ЦРНОГОРСКОЈ ЛИТЕРАТУРИ

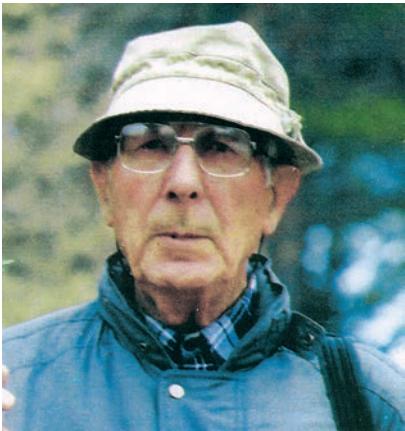
Успон на Комове 1841. године

„Наумим да идем на Ком, знамениту планину нашу, за коју се слободно може казати да је највећа у цијелој јужној Европи и назвати се може царicom гора.“

Непознати црногорски путник,
у Скадру, 31. марта 1842.

Прије равно 130 година, седамнаест година прије оснивања лондонског Alpine Cluba, прве планинарске организације на свијету, у вријеме кад у Европи још није било познато планинарство и алпинистика, пео се један Црногорац на Комове из сасвим естетских побуда и написао реченицу која служи као мото овоме напису. Мада аутор није могао сакрити емоције према планини

O početku
crnogorske
planinarske
književnosti

Danijel Vincek, zagrebački Crnogorac

i provesti čistku u Hrvatskom planinarskom savezu. Tako me Đurić u Večernjem listu od 14. rujna 1992. optužuje: »on roni suze ovoga ljeta za Durmitorom, Tarom i Žabljakom, povezujući u tom crnogorskom panegiriku vrijeme od pok. prof. Gušića do danas...«. Dr. Rukavina u istom dnevniku 9. rujna dodaje: »uredničko će vijeće i urednik Poljak trebati o svojem djelovanju položiti račun planinarskoj javnosti i izravno odgovoriti na kritike.« S Đurićem sam se poslije pomirio, a na Rukavinu su u parku Kolakovcu u Gospicu za nevremena pale smreke, teško oštećene u četničkom miniranju Gospića, usmrtivši ga.

Zadovoljštinu sam dobio poslije rata iz Crne Gore. Prilikom izlaska monumentalne antologije »Crnogorske planine – putopisi i zapis« (Cetinje, 1997., 605 stranica) pisao mi je alpinist Miloš Bojanović (1924. – 2007.), čijom je zaslugom njegov PD Javorak u Nikšiću bio šezdesetih godina prošlog stoljeća vodeće društvo u Crnoj Gori (Mont Blanc, Atlas, Elbrus, Everest...), da je

na predstavljanju te knjige rekao: »Iako je vrijeme govornicima bilo ograničeno, rekao sam nekoliko riječi o vašim zaslugama koje su autorima koristile za sakupljanje ovolike građe. Kritikovao sam sebe i ostale crnogorske planinare što nema više njihovih putopisa i zapisa. Ovo malo što ima je opet vašom zaslugom jer ste me godinama molili da pišem za 'Naše planine'. Duboko žalim što nisam poslušao Vaše savjete...« Urednici te knjige, a to su Vukić Pulević, Danijel Vincek i Vasilije Bušković, uvrstili su u knjigu dvadesetak hrvatskih putopisa – velika im hvala!

Ovu malu kroniku završit ću anegdotom. Prije tiska poslao sam ovaj tekst na recenziju Planinarskom klubu Gorica u Podgorici, vodećemu u Crnoj Gori. Njegova predsjednica dr. Edita Files Bradarić, liječnica rodom s Korčule, u odgovoru među ostalim kaže da je pročitala gore spomenuti moj članak o Kučkim planinama, da ih obožava i da je 1999. imala »vatreno krštenje« upravo na njihovu najvišem vrhu Surdupu (2182 m), i to u društvu s doajenom crnogorskog planinarstva Miodragom Kovačevićem (1933. –), nekadašnjim predsjednikom Planinarskog saveza Crne Gore. Usto mi je poslala pozivnicu na tradicionalne Godišnje dane svoga kluba na Bukumirskom jezeru u srpnju 2017., već 16. po redu. Značajne su posljednje riječi u njezinu pozivu: »sudbinska povezanost između hrvatskih i crnogorskih planinara«.

Hrvatskom je planinarstvu trebalo pola stoljeća za afirmaciju.

Crnogorce ne treba odgajati za planinare, oni su to po svom rođenju.

Crna Gora ili Montenegro jedina je država na svijetu u čijem je imenu sadržana riječ gora odnosno planina.

Crnogorske »Planinarske novine«

Prije tri godine počelo je pod tim imenom dvaput godišnje izlaziti glasilo Planinarskog saveza Crne Gore pa sada već možemo očekivati da neće posustati kao izdavači mnogih sličnih časopisa. Valja mu priznati da je započeo i sadržajno i grafički na visokoj razini, bogato ilustriran, u boji i u revijskom formatu na dvjestogramskom papiru za umjetni tisk. Naklada 1000, cijena jednog broja 1 euro, e-mail: info@pscrg.me; www.pscg.me. Posljednji broj koji smo dobili tiskan je na 32 stranice, s uvodnim člankom »Iz duše – jezikom naroda«. Napisao ga je planinarski doajen Miodrag Kovačević, nekadašnji predsjednik PSCG-a. Zanimljivi su članci o crnogorskom usponu na Everest (odustali su 40 m ispod vrha), »Crna Gora – destinacija za avanturističke sportove«, »Signalizacija na stazama u Crnoj Gori«, speleološki članak »Opasna jama« i drugi.

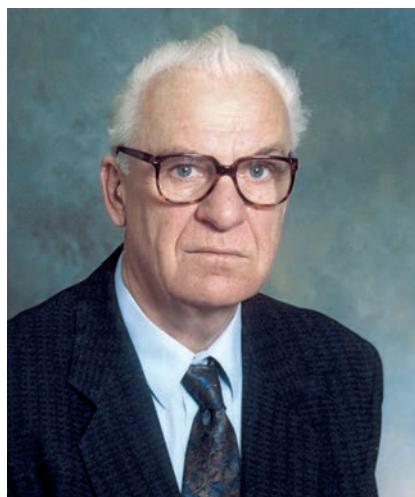

Miljenko Pavešić (1926. – 2017.)

Sudbina je nažalost nepredvidljiva. Razgovaarali smo ovo ljeto u nekoliko navrata s Miljenkom Pavešićem pripremajući tekst o njemu kao najstarijem aktivnom planinaru i planinarskom dužnosniku u našoj zemlji nakon povlačenja Branka Blaževića iz Mrkoplja. Kao da je naslućivao svoj skori odlazak ispričao nam je brojne detalje iz svog bogatog života. Veselio se tradicionalnom susretu sa slovenskim planinarima na Kleku 15. kolovoza. Bilo je fascinantno slušati čovjeka koji je prešao devedesetu godinu života kako priča o svojim odlascima na planinu kao da mu je 50 godina manje. Bio je to Miljenko Pavešić, legenda planinarstva. No, danas više fizički nije prisutan među nama. Naglo nas je napustio 7. rujna 2017., samo tjedan dana nakon svog 91. rođendana. Pokopan je na gradskom groblju u Ogulinu. Nakon njegove smrti urednik HP-a Alan Čaplar napisao nam je u e-mailu: »Tužan sam jer sam Miljenka Pavešića cijenio upravo zato što je bio jedinstven, a u planinarstvu izrazito angažiran kroz brojna desetljeća.« Nedavno smo se oprostili od alpinista Stanislava - Stanka Gilića, a sada je hrvatsko planinarstvo u kratkom periodu izgubilo još jednog svog iznimno zasluznog člana.

Miljenko Pavešić rođen je 1. rujna 1926. u Vratima kod Fužina (bio je samo devet dana stariji od dr. Željka Poljaka). Njegov otac Petar bio je upravnik pošte u Fužinama i nakon II. svjetskog rata poštanski inspektor u Rijeci a majka Franjka, rođ. Jovanović također je radila u pošti. Oba roditelja rodom iz Vrata bili su dugogodišnji aktivni planinari a otac je djelovao uz to kao prednjak i tajnik Sokolskog društva u Vratima. Kada je Miljenko imao 9 godina 1935. roditelji su ga učlanili u tada obnovljenu podružnicu HPD-a Viševica iz Fužina. Paralelno je počeo skijati i vježbat u Sokolu. Već kao dijete obišao je sve planine Gorske kotare. Malu maturu je položio u Delnicama 1941. Za vrijeme II. svjetskog rata 1942. stao je kao i mnogi gorani na stranu antifašizma i otišao u partizane. U ratu bio je borac NOVJ-a, od 1943. u 13. primorsko-goranskoj diviziji i od 1944. u 43. istarskoj diviziji kao zapovjednik baterije. Nakon završetka rata poslan je na školovanje u Sovjetski savez i tamo završio Vojnu akademiju u Rostovu na Donu. Za vrijeme školovanja pobijedio je na skijaškom natjecanju Sjevernokavkaske vojne oblasti u slalomu. Svoj radni vijek proveo je kao aktivni časnik tadašnje JNA, najprije u Zagrebu od 1949. do 1952. a potom kao nastavnik u zrakoplovnoj vojnoj školi u Zadru do odlaska u mirovinu 1978. Umirovlijen je sa činom pukovnika.

Dok je službovao u Zagrebu bio je član Planinarske sekcije Doma JNA. Poslije odlaska u mirovinu 1978. doselio se u Rijeku i postao član PD-a PTT Učka u

kojem je voditelj sekcije markacista bio njegov otac. Nasledio je oca na toj poziciji te u Učki postao član Upravnog odbora, vodič, voditelj planinarske škole i predavač. Vodio je više od stotinu izleta. Paralelno je sa svojim djelovanjem u Učki bio suošnivač i tajnik PD-a Obruc u riječkoj Mjesnoj zajednici Turnić. Od 1981. do 1990. predsjednik je i tajnik Općinskog planinarskog saveza Rijeke. U listopadu 1983. kao predsjednik OPS-a Rijeka zaslужan je za otvaranje planinarskog puta Rijeka – Ljubljana. U tadašnjem Planinarskom savezu Hrvatske bio je član predsjedništva u jednom mandatu.

Godine 1990. preselio se u Ogulin. U Domovinskom ratu stavio se na raspolaganje hrvatskoj vojsci, ali nije angažiran zbog već tada visokih godina. Odmah nakon rata sudjelovao je u obnovi rada PD-a Klek 1995. i izabran je za tajnika. Tu dužnost je obavljao više od 20 godina u kontinuitetu. Radio je na uređenju i održavanju staza na Kleku. Po osamostaljenju Republike Hrvatske bio je u dva mandata član predsjedništva i Glavnog odbora Hrvatskog planinarskog saveza te član Komisije za planinarske putove. Stekao je zvanje markacist instruktor. Objavio je velik broj članaka u »Hrvatskom planinaru«, riječkom »Planinarskom listu«, »Zborniku planinara seniora Rijeke« i drugim glasilima. Na Radiju Ogulin više od godinu dana vodio je emisiju u kojoj je popularizirao planininarstvo. I ove godine za Veliku Gospu na Kleku je dočekao slovenske planinare. Bio je iznimno vitalan i nezamjenjiv u svom društvu u Ogulinu sve do kraja života. Ljubav prema planinama iskazivao je više od osam desetljeća. Dobitnik je Zlatnog znaka PSJ-a 1984., Zlatnog znaka i Plakete PSH-a 1989., Plakete Saveza za fizičku kulturu Općine Rijeka i brojnih drugih priznanja i nagrada.

Eduard Hemar

Dani planinara Herceg-Bosne 2017.

Domaćin tradicionalnih Dana planinara Herceg-Bosne ove je godine bio PD Paklarske stijene iz Travnika. Susret je započeo u petak 18. kolovoza okupljanjem planinara u kampu na visoravni Galici na Vlašiću. Domaćini su sve sudionike dočekali izrazito srdaćno i pružili im informacije o svim aktivnostima. Uz mnogo poznatih lica i večernje druženje svi su se već prvog dana osjećali kao kod kuće.

Vlašić je prekrasna planina iznad Travnika, a najviši joj je vrh Vlašićka gomila, visok 1919 metara. Imponira veličinom, ali je u planinarskom pogledu pristupačna. Odlikuje se prekrasnim vidicima na sve strane, mirisnim cvijećem i pašnjacima za brojna stada ovaca. Domaćini su 2006., odmah nakon osnutka društva, na visini od 1509 metara počeli graditi planinarski dom, a 2013. ga i završili. Danas PD Paklarske stijene ima oko 250 članova.

Subota je započela toplim jutarnjim čajem i kavom. Nakon riječi dobrodošlice okupljeni su se planinari uputili na neku od četiriju ponuđenih planinarskih tura. Ciljevi su bili Opaljenik, Vlašićka gomila, Galica i kapela Majke Božje Snježne. Lijep sunčan dan uz lagan povjetarac omogućio je uživanje u prekrasnoj planini. Sve su se skupine ponovno okupile oko 14 sati kada je pripremljen zajednički ručak.

Svečano otvaranje upriličeno je u 18 sati. Okupljene je pozdravio predsjednik PD-a Paklarske stijene Augustin Valjan, a pozdravima se pridružila i dopredsjednica HPS-a Jadranka Čoklica te domaćinima uručila knjigu »Hrvatsko planinarstvo u 1000 slika« Željka Poljaka i Alana Čaplara. Slijedio je kulturno-umjetnički program, a potom zabava uza živu glazbu. Druženje se nastavilo do kasno u noć, uz logorsku vatrnu.

Najava lošeg vremena za posljednji dan bila je razlog što su organizatori odlučili da se planirana

U dobrom društvu

sportska natjecanja održe u subotu. Posebno atraktivne igre bile su potezanje konopa i alka. Za sve predstavnike društava upriličena je zajednička večera uz razmjeru iskustava i poziva na planinarska druženja.

Nedjelja je osvanula kišna i maglovita pa je prijedolne organizator upriličio uručenje priznanja sudionicima, nagrada pobjednicima sportskih igara i zahvalnica udrugama koje su sudjelovale na Danima planinara. Lijepo druženje na prekrasnoj planini završeno je srdaćnim pozdravima, sa željom za novim susretom na nekom drugom planinarskom odredištu.

Prema službenoj evidenciji sudjelovalo je oko 400 planinara iz 47 planinarskih društava, od čega 12 iz Hrvatske.

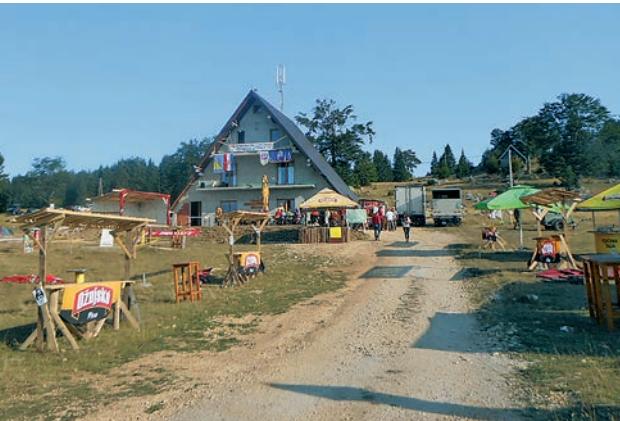
Jadranka Čoklica

Završena opća planinarska škola HPD-a MIV iz Varaždina

Izletom u Logarsku dolinu i na Kamniško-savinjske Alpe, s usponom na Savinjsko sedlo (2001 m), Jezersko sedlo (2036 m) te Ledinski vrh (2108 m) 8. i 9. srpnja završila je opća planinarska škola HPD-a MIV Varaždin.

Ovogodišnja će škola ostati zapamćena po velikom zanimanju i rekordnom odazivu. Školu je uspješno završio 41 planinar. Polaznici su bili članovi MIV-a i drugih varaždinskih planinarskih udruga, a jedna od posebnosti škole bila je sudjelovanje 11 planinara iz Sekcije »Čevo« našega društva, koji će nastaviti školovanje pohađanjem vodičkog tečaja i vođenjem školske djece na planinarske izlete.

Škola je trajala tri mjeseca, a za to su vrijeme planinari u 10 predavanja i 22 obrađene teme te na terenskim vježbama koje su se izvodile na cjelodnevnim izletima tijekom vikenda usvojili sva potrebna znanja i planinarske vještine. Uvodno predavanje održao je Alan Čaplar, a ostala iskusni članovi HPD-a MIV, vodiči Stanice planinarskih vodiča Varaždin te članovi HGSS-a Stanica

Planinarski dom na Vlašiću

VLAĐKA ČEŠNJAJ

Polaznici i voditelji MIV-ove opće planinarske škole u Logarskoj dolini

Varaždin i Bjelovar. Za drugi je dan završnog izleta odabrana lagana šetnja poučno-turističkom stazom kroz Logarsku dolinu.

HPD MIV iz Varaždina potiče članove na pohađanje opće planinarske škole, a već je dogovorenog da će se sljedeća škola organizirati 2019. Društvo također potiče članove da svoje školovanje nastave pohađanjem specijalističkih tečajeva HPS-a. Na taj način želimo preventivno djelovati na području sigurnosti planinarenja, ali i unaprijediti opću planinarsku kulturu i zaštitu prirode. Vjerujemo da će planinari nakon ove škole s više sigurnosti i s većim zadovoljstvom odlaziti na planinarske izlete.

Vladka Češnaj

Započinje obnova razgledne piramide na Ivanšćici

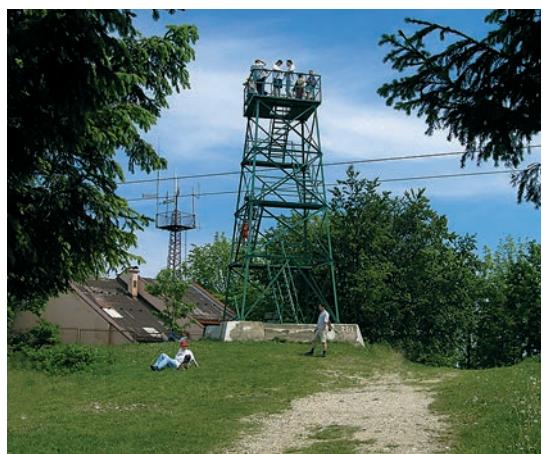
Krajem kolovoza ivanečki su planinari primili dobru vijest da je uz potporu Projektnog ureda za EU fondove Grada Ivanca osigurana novčana potpora iz EU fondova za obnovu razgledne piramide na vrhu Ivanšćice. Objekt će biti temeljito obnovljen, i to prvi put otkako je prije 90 godina izgrađen.

Projektni ured i HPD Ivančica kandidirali su projekt još u listopadu lanske godine za natječaj Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju. Natječaj je bio otvoren u okviru Programa ruralnog razvoja RH 2014. – 2020.

Ukupna je vrijednost prijavljenog projekta obnove piramide 78.208,13 kuna, a gotovo cijeli iznos (76.958,13

kuna) finansirat će se bespovratnim sredstvima. Predsjednik HPD-a Ivančica Borislav Kušen istaknuo je u izjavi za medije da je to društvo među rijetkim u Hrvatskoj koja su uspjela privući EU sredstva za ostvarenje svojih projekata. Odobreni iznos predviđen je za građevinske i obrtničke radove na obnovi desetak metara visokog vidikovca. Izvest će se opsežni radovi cijelovite sanacije temelja i metalne konstrukcije. Radovi počinju odmah nakon rješavanja propisanog administrativnog postupka, a trebali bi završiti do lipnja 2018., kad će se u Ivancu i na Ivanšćici održati Dani hrvatskih planinara.

Ivan Borovečki

Razgledna piramida na vrhu Ivanšćice

KALENDAR AKCIJA

- 7. - 8. 10. 2. međunarodni Via Dinarica Day**
Vrhovi Dinarida
SPV Zagreb, Zagreb
- 7. 10. Susret planinara u Podravini - 25. kestenijada**
Bilogora, pl. kuća Rudi Jurić
HPD Bilo, Koprivnica
- 7. 10. Obilazak Osječkog pješačkog puta (OPP)**
Osijek - ušće Karašice u Dravu
HPD Bršljan-Jankovac, Osijek
- 7. - 8. 10. Logorovanje na Kozjaku**
Kozjak, Marića Staje
HPD Ante Bedalov, Kaštel Kambelovac
- 8. 10. 4. festival pješačenja**
Pazin - Borut
PD Pazinka, Pazin
- 8. 10. Treći pohod Duginom planinarskom obilaznicom**
Risnjak
PD Duga, Rijeka
- 14. 10. Marunada**
Učka, Liganj - Lovran
PD Knezgrad, Lovran
- 14. 10. Put kleti podkalničkog kraja**
Križevci - Kalnik
PD Kalnik, Križevci
- 14. 10. Planinarska kestenijada u Petrinji**
Petrinja - Hrastovička gora
HPD Zrin, Petrinja
- 14. 10. 4. susret planinara u sklopu 13. Bučijade**
Grabersko brdo, šume Marča, Ivanić Grad
Društvo prijatelja prirode, Ivanić Grad
- 15. 10. Jesenski pohod Vinica - Martinščak**
Vinica, pl. dom Mladen Polović
HPD Vinica, Duga Resa
- 15. 10. Dan PD-a Promina**
Promina, pl. kuća Promina
PD Promina, Drniš
- 15. 10. Pohod Šetnicom uz Rječinu**
Trsat - mlinovi uz Rječinu - Pašački most - Lukeži - Martinovo selo - Kukuljani - izvor Rječine
HPD HP i HT Učka, Rijeka
- 15. 10. Pohod Seniorskim planinarskim putom**
Samoborsko gorje
HPD Zagreb-Matica, Zagreb
- 18. 10. - 2. 3. 2018. Opća planinarska škola PD-a Kamenjak**
Rijeka
PD Kamenjak, Rijeka
- 22. 10. Sudnikov pohod**
Samoborsko gorje
HPD Japetić, Samobor
- 29. 10. Dan PD-a Sveti Jure**
Kozjak, Rupotina - vrh sv. Jure
PD Sveti Jure, Solin
- 29. 10. Putovima Biske**
Okolica Buzeta - grad Hum
HPD Planik, Umag
- 5. 11. Martinjsko planinarsko druženje na Belecgradu**
- Južni dio Ivančice, pl. kuća Belecgrad
HPD Belecgrad, Belec
- 11. 11. Memorijalni uspon na Strinčjeru**
Nuncijata - Strinčjera - tvrđava Imperial (Srđ)
HPD Dubrovnik, Dubrovnik
- 11. - 12. 11. Planinarsko Martinje u Kutjevu**
Krndija, Kutjevo
HPD Vidim, Kutjevo
- 11. 11. Ivanečko planinarsko Martinje**
Ivančica
PK Ivanec, Ivanec
- 12. 11. Pohod na najviši vrh Slavonije**
Psunj, Strmac - Božikovačka kosa - Dobra voda - Brezovo polje
HPD Strmac, Nova Gradiška
- 2. 12. Planinarski divani - planinarska zabava slavonskih planinara**
Osijek
PD Zanatlija, Osijek
- 6. 12. Proslava 20. obljetnice PD-a Imber**
Omiš
PD Imber, Omiš
- 9. 12. Planinarski pohod povodom sv. Lucije**
Skitača
PD Skitaci, Labin
- 10. 12. Pohod Ivanečkom planinarskom obilaznicom**
Ivančica
PK Ivanec, Ivanec
- 10. 12. Međunarodni dan planina - izlet u nepoznati Papuk**
Papuk
Udruga Slavonski planinari, Osijek i JU Park prirode Papuk, Velika
- 16. 12. Božićno-novogodišnja noć planinara**
Kozjak, pl. dom Malačka
HPD Malačka - Donja Kaštela, Kaštel Stari
- 16. 12. Noćni pohod na Oštrc**
Samoborsko gorje, Oštrc
HPD Željezničar, Zagreb
- 16. 12. 22. Memorijalni pohod Fokinom stazom**
Pakrac - sjeverni pakrački vinogradni - Omanovac
PD Psunj, Pakrac
- 17. 12. Četiri godišnja doba - zima na Oštari**
Oštra, Gospic
PD Željezničar, Gospic
- 17. 12. Četiri godišnja doba - zima na Metlači**
Metlača, Kaluđerovac
PD Željezničar, Gospic
- 17. 12. Dani planina u Kaštel Kambelovcu**
Kozjak, pl. kuća Pod Koludrom - pl. sklonište Orlovo grijezdo - Marića staje - sv. Ante - pl. dom Pod Koludrom
HPD Ante Bedalov, Kaštel Kambelovac
- 17. 12. Božićni pohod po Kalničkoj gredi**
Vratnik - Kalnik
PD Kalnik, Križevci
- 17. 12. Pohod na Hahlić, planinarski oproštaj sa 2017.**
Grobničke Alpe, Podkilavac - pl. dom Hahlić
PD Obruč, Jelenje

IGLU ŠPORT

NAJVEĆA PONUDA PLANINARSKE OPREME

www.iglusport.hr